

VITALnost in STARost z roko v roki

Priročnik za zdravo in aktivno staranje

KAZALO VSEBINE

1	MATERIALNA VARNOST STAREJŠIH	1
1.1	PRAVICE IZ POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje - ZPIZ)	1
1.1.1	POKOJNINE.....	1
1.1.2	DODATEK ZA POMOČ IN POSTREŽBO	3
1.2	PRAVICE PO PREDPISIH S PODROČJA SOCIALNEGA VARSTVA	6
1.2.1	VARSTVENI DODATEK.....	6
1.2.2	DENARNA SOCIALNA POMOČ	6
1.2.3	IZREDNA DENARNA SOCIALNA POMOČ	7
1.2.4	POGREBNINA IN POSMRTNINA	7
1.2.5	KRITJE ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA IN ZDRAVSTVENIH STORITEV	7
1.2.6	SUBVENCIJA NAJEMNINE.....	8
1.2.7	DODATEK ZA POMOČ IN POSTREŽBO	8
1.2.8	POMOČ V OBLIKI DONIRANE HRANE	8
2	SOCIALNOVARSTVENE STORITVE.....	9
2.1	PRVA SOCIALNA POMOČ IN OSEBNO SVETOVANJE.....	9
2.2	INSTITUCIONALNO VARSTVO – OBLIKA CELODNEVNEGA VARSTVA.	10
2.3	INSTITUCIONALNO VARSTVO – OBLIKA DNEVNEGA VARSTVA	11
2.4	INSTITUCIONALNO VARSTVO V DRUGI DRUŽINI	12
2.5	POMOČ NA DOMU	12
2.6	SOCIALNI SERVIS.....	14
2.7	PRAVICA DO IZBIRE DRUŽINSKEGA POMOČNIKA	15
3	PROGRAMI POMOČI OSEBAM S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU	16
3.1	POMOČ IN PODPORA ODRASLIM OSEBAM S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU	16
3.2	DNEVNI CENTER I Z A - ZA OSEBE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU	17
3.3	ODPRTA STANOVANJSKA SKUPINA ZAVETJE - ZA OSEBE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU	17
3.4	POMOČ IN PODPORA OSEBAM Z DEMENCO	18
3.4.1	BIVALNA ENOTA STROČJA VAS - ZA OSEBE Z DEMENCO	18
3.4.2	DSO GORNJA RADGONA - ODDELEK ZA OSEBE Z DEMENCO ...	18
3.4.3	PROGRAM MOJ SPOMIN – SVETOVALNICA ZA DEMENCO S TERENSKIM DELOM	18

3.5	SKRBNIŠTVO ZA ODRASLE OSEBE	19
3.6	PROGRAMI ZA POMOČ OSEBAM, KI DOŽIVLJAJO NASILJE	21
3.6.1	PROGRAM VARNA HIŠA POMURJA	21
3.6.2	PROGRAM SOS TELEFON - ZA ŽRTVE NASILJA	21
3.6.3	PROGRAM LUČKA - SKUPNOSTNA SKRB ZA PREPREČEVANJE NASILJA NAD STAREJŠIMI	22
3.6.4	MATERINSKI DOM IN SVETOVALNICA	22
3.7	PROGRAMI ZA POMOČ BREZDOMNIM OSEBAM	23
3.7.1	ZAVETIŠČE ZA BREZDOMNE OSEBE	23
3.7.2	»POMOČ NA VRATIH« - TERENSKO DELO S POTENCIALNIMI BREZDOMNIMI OSEBAMI IN ZAGOVORNIŠTVO	23
3.8	PROGRAMI ZA POMOČ UMIRAJOČIM	24
3.9	PROGRAMI IN STORITVE NA PODORČJU ZDRAVSTVENE DEJAVNOSTI 25	
3.9.1	CENTER ZA KREPITEV ZDRAVJA GORNJA RADGONA	25
3.9.2	ZDRAVSTVENO VZGOJNI CENTER LJUTOMER	25
3.9.3	PATRONAŽNO VARSTVO	26
3.10	PROGRAMI SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA STAREJŠIH	26
3.10.1	PROGRAM STAREJŠI ZA STAREJŠE IN DRUGE AKTIVNOSTI DRUŠTEV UPOKOJENCEV	26
3.10.2	PROGRAM STAREJŠIM NAPROTI – ZA BOLJŠI JUTRI	27
3.10.3	PROGRAM MEDGENERACIJSKO SREDIŠČE TISA	27
3.10.4	MLADINSKI CENTER PRLEKIJE – POKRAJINSKI CENTER NVO ...	27
3.11	POGODBE IN DEDOVANJE	28
3.11.1	DARILNA POGODBA	28
3.11.2	IZROČILNA POGODBA	28
3.11.3	POGODBA O PREUŽITKU	29
3.11.4	POGODBA O DOSMRTNEM PREŽIVLJANJU	29
3.11.5	ZAPUŠČINSKI POSTOPEK IN DEDOVANJE	29
3.11.6	DEDOVANJE	30
3.12	BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ	32
3.12.1	STARANJE KOT DRUŽINSKI PROJEKT	34
4	ZAKLJUČEK	36
	ANKETA	37

Drage bralke, bralci ...

V rokah držite priročnik, ki je nastal v sodelovanju projektnih partnerjev operacije VITALna in z naravo povezano STARost!, ki prispeva k uresničevanju splošnega cilja Povečanje solidarnosti na območju LAS, ki izhaja iz Strategije lokalnega razvoja LAS Prlekija. Znotraj operacije smo obravnavali problematiko zdravja in socialne vključenosti ranljivih skupin, kar je osnova za kvalitetno bivanje. Pri tem smo se osredotočili predvsem na ostarele in skozi medgeneracijsko sodelovanje tudi na mlade.

Način življenja v sodobni družbi zaznamuje krhanje vezi med generacijami, z večanjem individualizma, egoizma in samozadostnosti, starejši pa so velikokrat izrinjeni na rob družbenega dogajanja. Gonilo našega sodelovanja je bilo zato povečati število aktivnosti oziroma programov za ostarele in mlade, povečati medgeneracijsko sodelovanje ter socialno vključenost ranljivih skupin na področju LAS Prlekija.

»Z izrazom staranje prebivalstva ali demografsko staranje poimenujemo proces, v katerem se spreminja starostna sestava prebivalstva, in sicer tako, da se povečuje delež starejših.« (Šircelj, 2009, 15). Temu pritrjujejo tudi zadnji podatki SURS-a iz leta 2022, ko je v Sloveniji bil delež prebivalcev, starih 65 ali več let, kar 21,3 % (SURS, 2023).

Podaljševanje pričakovane življenjske dobe, še posebej v dobrem zdravstvenem stanju, je eden izmed največjih dosežkov sodobne družbe, hkrati pa pomeni tudi soočanje z izzivi starajoče se družbe v 21. stoletju.

Zaradi hitrih sprememb v družbi je pomembno, da so v razvitih državah čim prej vzpostavljene primerne javne politike in strukture, ki se bodo zmogle uspešno odzivati na sodobne izzive. V okviru ukrepov javnega zdravstva so pomembni tako pristopi, ki upočasnjujejo s starostjo povezano zmanjševanje funkcij na različnih nivojih, kot tudi pristopi, ki okrepijo obnavljanje različnih funkcij, prilagajanje na starost, in psihosocialno rast posameznika. Za njihovo uspešno izvajanje je pomembno vključiti in povezati vse vključene, ki se neposredno ali posredno ukvarjajo z zdravstvenimi, socialnimi, ekonomskimi, bivanjskimi in drugimi vprašanji na področju staranja.

V okviru operacije »VITAL&STAR« sta bila izpeljana strokovna posveta v Gornji Radgoni in Ljutomeru. Prisotni so bili predstavniki Centra za socialno delo, Zdravstvenega doma, Rdečega križa, Doma za starejše, Društva upokojencev, Socialne zbornice Slovenije, Karitasa, Društva za osteoporozo in Društva diabetikov. Poudarek posvetov je bil na povezovanju vseh akterjev skrbi za starejše tako v lokalnem kot širšem okolju, njihovo medsebojno informiranje in skupno delovanje, kar gradi bolj učinkovito podporo za starejše in njihove svojce. Izpostavljen je bil problem informiranosti starejših in tudi njihovih svojcev o pravicah in storitvah ter drugih oblikah pomoči, ki so na voljo starejšim osebam. Prevečkrat se zgodi, da pri posamezniku ali družini pride do nenadne težke situacije zaradi bolezni ali izgube družinskega člana in je potrebno na hitro pridobiti veliko informacij. Situacija je stresna, zato je iskanje potrebnih informacij in oblik pomoči toliko bolj naporno. Brošura in priročnik bosta s pomočjo na enem mestu zbranih informacij posameznikom oziroma družinam pomagala pri reševanju morebitnih neugodnih situacij. Še vedno obstajajo primeri, da starejši niso seznanjeni o pravicah, kot je npr. denarna socialna pomoč ali dodatek za pomoč in teh pravic ne uživajo, čeprav so do njih upravičeni in bi jim vsekakor olajšale preživljanje, potrebno oskrbo ali nego.

Brošura bo poleg starejših in njihovih svojcev koristila tudi informiranju širše javnosti, predvsem organizacijam in posameznikom, ki se v svoji dejavnosti srečujejo s starejšimi osebami.

Nadalje so bile v razpravi obeh posvetov izpostavljene aktualne teme, katerim je na področju skrbi za starejše potrebno nameniti večjo pozornost. To so predvsem revščina in sprejemanje različnih oblik materialne pomoči, medgeneracijsko sodelovanje in solidarnost, krepitev vrednot po pomoči starejšim v družini in širše, širitev različnih brezplačnih oblik pomoči za starejše, kot so družabništvo, nakupovanje, prevozi, dobri medsebojni odnosi v družini, zlorabe in nasilje v družini. Poudarjen je bil vse bolj izstopajoč materialen vidik v družinah, povezan s sklepanjem različnih pogodb med starejšim družinskim članom in svojcem, ter v primerih dedovanja. Številne družine zaradi želje po materialnih dobrinah zapadejo v slabe medsebojne odnose in ne komunicirajo, kar povzroča starejšemu družinskemu članu stisko. Zato bi tudi na tem področju bilo potrebno informirati starejše osebe o posledicah sklepanja različnih pogodb in družine ozaveščati, da bi staranje v družini moral biti družinski projekt, kjer se vsi člani družine sporazumejo in dogovorijo, kdo bo prevzel skrb za starejšega družinskega člana, če bo za to nastopila potreba, in kako bodo medsebojno sodelovali.

V priročniku so podrobno predstavljene pravice, storitve in različne druge oblike pomoči in podpore, ki so na voljo starejšim. Verjamemo, da bo priročnik vsaj deloma odgovoril na potrebe starejših in njihovih svojcev ter drugih deležnikov po informiranju o oblikah pomoči in podpore starejšim. Prav tako upamo, da bo vsaj deloma odgovoril na izpostavljene aktualne teme tako v okviru posvetov kot izvedene raziskave med starejšimi osebami v obeh upravnih enotah.

V sklopu operacije je izdana tudi brošura, ki informira bralca zgolj o kontaktnih podatkih izvajalcev različnih oblik pomoči in podpore za starejše v UE Gornja Radgona in UE Ljutomer.

1 MATERIALNA VARNOST STAREJŠIH

1.1 PRAVICE IZ POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje - ZPIZ)

1.1.1 POKOJNINE

Pokojnina je redni mesečni prejemek, ki temelji na pokojninskem in invalidskem zavarovanju in zagotavlja materialno in socialno varnost za primer starosti, invalidnosti ali smrti zavarovanca. Izplačuje se od dneva izpolnitve pogojev za pokojnino, vendar največ od prvega dne naslednjega meseca in za šest mesecev nazaj.

Če zavarovanec izpolni pogoje za pridobitev pravice do 2 ali več pokojnin iz obveznega zavarovanja v Republiki Sloveniji, lahko uživa le eno od njih po lastni izbiri, razen če zakon določa drugače. Izjema je le uživanje lastne pokojnine (starostne, predčasne ali invalidske pokojnine) in dela vdovske pokojnine.

Na podlagi obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja lahko posameznik pridobi naslednje pravice:

- starostna pokojnina,
- predčasna pokojnina,
- delna pokojnina,
- izplačilo 40 % starostne pokojnine,
- vdovska in družinska pokojnina,
- invalidska pokojnina.

a) Starostna pokojnina

Za pridobitev pravice do starostne pokojnine morate izpolniti osnovna pogoja:

- predpisano starost (60 let starosti in 40 let pokojninske dobe brez dokupa, 65 let starosti in 15 let zavarovalne dobe),
- prenehanje obveznega zavarovanja.

b) Predčasna pokojnina

Predčasna pokojnina je pokojninski prejemek iz pokojninskega zavarovanja, za pridobitev katerega so predpisani blažji pogoji kot za starostno upokojitev, posledično pa je pokojnina zaradi upokojitve pred dopolnitvijo zakonsko predpisane starosti trajno znižana.

Za razliko od starostne pokojnine se za pridobitev pravice do predčasne pokojnine upošteva vsa pokojninska doba, ki zajema vsa obdobja zavarovalne dobe in posebne dobe. Pogoji za pridobitev so za ženske in moške enaki.

Starostna meja 60 let za pridobitev predčasne pokojnine se ne more znižati na nobeni podlagi.

Predčasna pokojnina se odmeri glede na dopolnjeno pokojninsko dobo od pokojninske osnove na enak način kot starostna pokojnina. Tako odmerjena pokojnina se nato za vsak mesec manjkajoče starosti do dopolnitve starosti 65 let zmanjša za 0,3 %.

c) Delna pokojnina

Delna pokojnina je namenjena zavarovancem za lažji prehod iz aktivnega statusa v status uživalca pokojnine. V času uživanja delne pokojnine imate hkrati dva statusa: status zavarovanca in uživalca pokojnine.

Namenjena je osebam, ki sicer izpolnjujejo pogoje za starostno ali predčasno upokožitev, vendar želijo ostati zaposlene v sorazmernem delu (najmanj 2 uri dnevno ali 10 ur tedensko). Prejemnik delne pokojnine lahko kadarkoli spremeni obseg zavarovanja, o čemer mora obvestiti Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

d) Izplačilo 40 % starostne pokojnine

Zavarovanec, ki izpolni pogoje za pridobitev starostne pokojnine in ostane vključen v obvezno zavarovanje s polnim delovnim ali zavarovalnim časom, lahko od dneva izpolnitve pogojev zahteva izplačilo 40 % starostne pokojnine, ki bi mu pripadala, če bi se na ta dan upokožil. Ta delež lahko prejema največ 3 leta; če tudi po tem času ostaja v delovnem razmerju, se mu izplačuje do 20 % starostne pokojnine. Oseba se lahko kadarkoli odloči, da se v celoti upokoži in prekine ta status delavca-upokojenca.

e) Vdovska pokojnina

Vdovska pokojnina je pokojninski prejemek, do katerega je upravičena vdova ali vdovec pokojnega zavarovanca ali uživalca pokojnine, s čimer se zagotavlja socialno in materialno varnost preživelemu zakoncu ali zunajzakonskemu partnerju.

Če imate poleg pravice do vdovske pokojnine tudi pravico do predčasne, starostne ali invalidske pokojnine, lahko uživate pokojnino po lastni izbiri. Taki vdovi ali vdovcu pa se lahko poleg predčasne, starostne ali invalidske pokojnine izplačuje tudi 15 % vdovske pokojnine.

Skupni znesek lastne in dela vdovske pokojnine ne sme presegati starostne pokojnine možkega, odmerjene od najvišje pokojninske osnove za 40 let pokojninske dobe. Če lastna pokojnina presega prej navedeno zgornjo mejo skupnega zneska lastne in dela vdovske pokojnine, upravičencu dela vdovske pokojnine ni mogoče izplačevati.

V primeru sklenitve nove zakonske zveze izgubite pravico do vdovske ali dela vdovske pokojnine, če ste zakonsko zvezo sklenili pred dopolnjenim 60. letom starosti. Pravico izgubite tudi, če pred dopolnjenim 60. letom starosti vstopite v življenjsko skupnost, ki

je po zakonu, ki ureja zakonsko zvezo in družinska razmerja, v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo.

f) Invalidska pokojnina

Pravico do invalidske pokojnine pridobi:

- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost I. kategorije,
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s polnim delovnim časom brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 55 let,
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. kategorije in ni zmožen za drugo delo s krajšim delovnim časom od polnega najmanj štiri ure dnevno brez poklicne rehabilitacije, ta pa mu ni zagotovljena, ker je star nad 50 let,
- zavarovanec, pri katerem je nastala invalidnost II. ali III. kategorije in mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev, ker je dopolnil 65 let starosti.

1.1.2 DODATEK ZA POMOČ IN POSTREŽBO

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo pridobi:

- upokojenec s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji in potrebuje pomoč druge osebe pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb,
- slepi in slabovidni, ki je zaposlen oz. opravlja dejavnost,
- slepi in zdravstveno zavarovani po drugem zavarovancu zavoda/upokojencu.

Do dodatka za pomoč in postrežbo je upravičena oseba:

- če nujno potrebuje pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb,
- če nujno potrebuje pomoč in postrežbo za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb,
- ob slepoti in slabovidnosti,
- ob zmanjšani zmožnosti premikanja za najmanj 70%.

(Foto: Canva)

Pravice do dodatka ne more pridobiti oseba, če je:

- bila kot zavarovanec pretežni del zavarovalne dobe zavarovana za ožji obseg pravic,
- upokojena po Zakonu o starostnem zavarovanju kmetov,
- upokojena na podlagi tujih predpisov, čeprav je stalno prebivališče osebe v Republiki Sloveniji, razen če se je upokojila v kateri od držav bivše SFRJ.

Če je oseba upravičenec do dodatka za pomoč in postrežbo po določbah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in obenem upravičenec do takšne pravice tudi po drugih predpisih, lahko uživa le eno od obeh pravic, ki pa jo izbere upravičenec sam.

Višina dodatka za pomoč in postrežbo od 1. 3. 2022:

za najtežje upravičence	451,27 €
višji	314,70 €
nižji	157,35 €

* Dodatek za pomoč in postrežbo osebi pripada:

- od dneva nastanka potrebe po pomoči in postrežbi,
- od dneva sklenitve delovnega razmerja oz. od dneva, ko je oseba med delovnim razmerjem ali opravljanjem samostojne dejavnosti postala slepa, slabovidna ali nepokretna,
- če je kot slepa zdravstveno zavarovana po drugem zavarovancu/upokoјjencu, od naslednjega dne po vložitvi zahteve.

Pravica do dodatka za pomoč in postrežbo traja, dokler je podana potreba po njej. Prvo nakazilo: predvidoma v roku enega meseca od izdaje odločbe.

* Sprememba višine in obsega pravice

Spremembe v zdravstvenem stanju, ki vplivajo na višino in obseg pravice, učinkujejo od naslednjega dne po njihovem nastanku, novi znesek pa se izplačuje največ od prvega dne naslednjega meseca po vloženi zahtevi in še za 6 mesecev nazaj.

* Kontrolni pregled

Zavod lahko uživalca dodatka za pomoč in postrežbo pozove na kontrolni pregled, na katerem se preveri obseg potrebe po pomoči in postrežbi. Kontrolnega pregleda se je oseba dolžna udeležiti, v nasprotnem primeru (če se brez upravičenega razloga ne javi) se ji zapadli mesečni zneski dodatka za pomoč in postrežbo ne izplačajo.

Zadržani zneski dodatka za pomoč in postrežbo se izplačajo, če se v roku enega meseca od roka, ki je določen za kontrolni pregled, upravičenec udeleži kontrolnega pregleda, v nasprotnem primeru pa se ne izplačajo.

Če se upravičenec na povabilo odzove pozneje, se mu začne dodatek za pomoč in postrežbo znova izplačevati od prvega dne naslednjega meseca po tem, ko se je kontrolnega pregleda udeležil in je bilo ugotovljeno, da še naprej potrebuje tujo nego in pomoč.

* Začasno prenehanje izplačevanja

Dodatek za pomoč in postrežbo se upravičencu ne izplačuje v času:

- bivanja v bolnišnici ali kakšnem drugem stacionarnem zavodu za čas nad 6 mesecev takšne oskrbe,
- ko stalno prebiva v tujini, čeprav ima v Republiki Sloveniji dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje. Kljub temu pa se upravičencu dodatek za pomoč in postrežbo izplačuje, če ima stalno prebivališče v državi članici Evropske unije.

* Zahtevo za priznanje pravice do dodatka lahko vloži:

- osebni zdravnik ali
- oseba sama ali njen zakoniti zastopnik oz. pooblaščenec, ki zahtevi priloži ustrezno medicinsko dokumentacijo, ki jo mora overiti osebni zdravnik, če ni predložena v originalu.

* Kam poslati zahtevo in kdo o njej odloči?

Zahtevo lahko oseba odda osebno, pošlje po pošti na najbližjo območno enoto zavoda ali pa jo odda preko storitve e-VLOGE ZA VSE, brez kvalificiranega digitalnega potrdila.

O upravičenosti do dodatka za pomoč in postrežbo poda izvedensko mnenje invalidska komisija. Na podlagi izvedenskega mnenja invalidske komisije zavod odloči o pravici z odločbo. Za izdajo odločbe je zakonsko določen rok 4 mesecev.

Nasvet: Oseba naj sama izpolni Zahtevo za priznanje dodatka za pomoč in postrežbo ter osebnemu zdravniku predloži izvide v izvirniku in kopiji. Osebni zdravnik bo potem potrdil, da so kopije izvidov enake izvirniku. Nato oseba izpolnjeno vlogo s potrjenimi kopijami izvidov posreduje priporočeno na naslov pristojnega Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, npr. za Pomurje: Območna enota Murska Sobota, Kocljeva 20, 9000 Murska Sobota.

Ta postopek je brezplačen, v kolikor pa vlogo ureja osebni zdravnik se lahko zgodi, da bo zdravstveni dom to storitev zaračunal. Glede tega naj oseba predhodno pridobi informacije s strani osebnega zdravnika.

1.2 PRAVICE PO PREDPISIH S PODROČJA SOCIALNEGA VARSTVA

Uveljavljanje pravic iz javnih sredstev je urejano z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. Pravico do javnih sredstev lahko uveljavi vlagatelj, **če njegov dohodek ne presega meje dohodkov**, obenem pa izpolnjuje tudi druge pogoje, ki jih določajo predpisi, ki urejajo posamezno pravico.

1.2.1 VARSTVENI DODATEK

Varstveni dodatek je samostojna socialnovarstvena pravica za tiste, ki si ne morejo zagotoviti lastne materialne varnosti zaradi okoliščin, na katere ne morejo vplivati. Sredstva se zagotavljajo za stroške, povezane **z vzdrževanjem stanovanja ali nadomeščanjem trajnih potrošnih dobrin**, in ne za stroške za zagotavljanje minimalnih življenjskih potreb.

* Komu je namenjen?

Ljudem, ki si ne morejo zagotoviti materialne varnosti zaradi okoliščin, na katere sami ne morejo vplivati in:

- so trajno nezaposljivi ali trajno nezmožni za delo ali so starejši od 63 let (ženske) ali 65 let (moški) in niso delovno aktivni (niso zaposleni) in,
- so upravičeni do denarne socialne pomoči oziroma bi do nje lahko bili upravičeni ali,
- če njihov dohodek oziroma dohodek družine presega mejo za pridobitev denarne socialne pomoči, ne presega pa meje za varstveni dodatek.

1.2.2 DENARNA SOCIALNA POMOČ

Denarna socialna pomoč je namenjena zadovoljevanju minimalnih življenjskih potreb in se dodeli v višini, ki omogoča preživetje. Uveljavi se lahko, če dohodek na osebo ne dosega meje dohodkov, ki je zakonsko predpisana, in so hkrati izpolnjeni tudi drugi z zakonom določeni pogoji.

Za uveljavljanje pravic do denarne socialne pomoči morajo biti izpolnjeni tudi naslednji pogoji:

- da vlagatelj nima dovolj sredstev za preživetje,
- nima premoženja in prihrankov, ki bi mu omogočali preživetje.

Denarna socialna pomoč se dodeli za določen čas in je odvisna od okoliščin, ki so podlaga za dodelitev.

Vloga za Denarno socialno pomoč se odda pri pristojnem Centru za socialno delo.

1.2.3 IZREDNA DENARNA SOCIALNA POMOČ

Je namenjena za kritje izrednih stroškov, ki so vezani na preživljanje in jih z lastnim dohodkom ali lastnim dohodkom družine ni mogoče pokriti.

Namenjena je tudi v primeru, če se oseba ali družina iz razlogov, na katere ni imela vpliva, znajde v položaju materialne ogroženosti. Izredno pomoč se lahko porabi za poplačilo položnic – ogrevanje, elektrika, plin, nakup nujnih gospodinjskih aparatov, kot so hladilnik, pralni stroj, štedilnik. Lahko se uporabi tudi za plačilo najemnine, za nakup oblačil ali obutve.

Po prejetju izredne socialne pomoči je na voljo **45 dni** za predložitev dokazila o namenski porabi. Izredno denarno socialno pomoči pa je potrebno namensko porabiti najkasneje v roku 30 dni.

Če dokazila o namenski porabi v postavljenem roku niso predložena na pristojni CSD, ali se iz dokazil ugotovi, da pomoč ni bila namensko porabljena, vlagatelj ni opravičen do nove izredne denarne socialne pomoči naslednjih **14 mesecev**, od meseca prejema pomoči.

Izredno socialno pomoč se dodeli v obliki enkratnega zneska. Vloga se odda na pristojnem Centru za socialno delo.

Nasvet: *Potrebno je počakati, da bo izredna denarna socialna pomoč nakazana in šele nato lahko upravičenec plača ali kupi tisto, za kar mu je bila pomoč dodeljena.*

1.2.4 POGREBNINA IN POSMRTNINA

Pogrebina je posebna oblika izredne denarne socialne pomoči, ki se lahko dodeli kot pomoč pri kritju stroškov pogreba družinskemu članu, ki je poskrbel za pogreb umrlega v Republiki Sloveniji. Pogrebina se lahko dodeli v višini dvakratnika osnovnega zneska minimalnega dohodka, vendar ne več, kot znašajo stroški pogreba.

Posmrtnina, kot posebna oblika izredne denarne socialne pomoči po smrti družinskega člana se lahko dodeli, če je bil družinski član, ki je poskrbel za pogreb, na dan smrti umrlega upravičen do socialno-varstvenih pravic. Če ne more kriti stroškov pogreba, se lahko obrne na pristojni Center za socialno delo.

1.2.5 KRITJE ZDRAVSTVENEGA ZAVAROVANJA IN ZDRAVSTVENIH STORITEV

Namen pravice do plačila prispevka za osnovno zdravstveno zavarovanje je zagotoviti osnovno zdravstveno zavarovanje vsem socialno ogroženim državljanom Republike Slovenije in tujcem, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje.

Cilj je v celoti zagotoviti zdravstveno oskrbo zavarovancem, ki nimajo dovolj lastnih sredstev za plačilo premije dodatnega zdravstvenega zavarovanja in niso že na podlagi zakona, ki ureja zdravstveno zavarovanje, v celoti upravičeni do pravic iz osnovnega zdravstvenega zavarovanja.

1.2.6 SUBVENCIJA NAJEMNINE

Do subvencije najemnine je upravičena oseba, ki nima zadostnih sredstev za kritje stroškov najemnine ter izpolnjuje dohodkovne in premoženjske pogoje.

Do subvencije najemnine je vlagatelj upravičen, če je najemnik v neprofitnem stanovanju, namenskem najemnem stanovanju, bivalni enoti, tržnem najemnem ali hišniškem stanovanju, ter če meja dohodkov (njegov ugotovljeni dohodek in dohodek oseb, ki so navedene v najemni pogodbi) ne presega višine minimalnega dohodka, povečanega za 30% ugotovljenega dohodka in za znesek neprofitne najemnine, ali za znesek priznane neprofitne najemnine pri tržnih in hišniških stanovanjih.

1.2.7 DODATEK ZA POMOČ IN POSTREŽBO

Do dodatka za pomoč in postrežbo so upravičeni:

- upokojenci s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki potrebujejo pomoč druge osebe pri opravljanju osnovnih življenjskih potreb,
- slepi ali slabovidni, ki so zaposleni oziroma opravljajo dejavnost,
- slepi, ki so zdravstveno zavarovani po drugem zavarovancu zavoda/upokojencu,
- nepokretni, ki so zaposleni ali opravljajo dejavnost, primerno svojim delovnim zmožnostim.

Pravico lahko uveljavljajo v primeru:

- če nujno potrebujejo pomoč in postrežbo za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb,
- če nujno potrebujejo pomoč in postrežbo za opravljanje večine osnovnih življenjskih potreb,
- ob slepoti in slabovidnosti,
- ob zmanjšani zmožnosti premikanja za najmanj 70 %.

Zahtevo za priznanje pravice do dodatka lahko pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije vloži **osebni zdravnik** ali **oseba sama** ali **njen zakoniti zastopnik** oziroma **pooblaščenec**, ki zahtevi priloži ustrezno medicinsko dokumentacijo, ki jo mora overiti osebni zdravnik, če ni predložena v izvirniku.

1.2.8 POMOČ V OBLIKI DONIRANE HRANE

a) Razdeljevanje viškov hrane

Zavod VITICA, Gornja Radona, so. p. ima s podjetjem Hofer trgovina d.o.o. sklenjeno donatorsko pogodbo za razdeljevanje viškov hrane s podporo vseh štirih občin v UE Gornja Radgona. Viški hrane so namenjeni osebam, ki so socialno ogrožene ali so se znašle v trenutni socialni stiski in nimajo dovolj sredstev za preživetje, posebni pogoji za prevzem hrane niso določeni. Razdeljuje se kruh, pekovski izdelki, sadje in

zelenjava, ter občasno hlajeni, zamrznjeni izdelki in jajca po preteku minimalnega roka uporabe, ki pa so še praviloma vedno uporabni. Delitev hrane se izvaja enkrat do dvakrat tedensko v občinah Apače, Gornja Radgona, Sveti Jurij ob Ščavnici, Radenci.

Mladinski center Prlekije deli hrano med tednom, od torka do petka. Pogoji za prevzem hrane niso posebej določeni, namenjeni pa so posameznikom iz socialno ogroženega okolja ali tistim, ki so se znašli v trenutni težki situaciji. Prevzem paketov je možen na sedežu Mladinskega centra Prlekije.

b) Prehranski paketi

Prehranski paketi so namenjeni socialno šibkim oz. tistim z nizkimi pokojninami ali tistim, ki so se znašli v trenutni težki življenjski situaciji. Razdeljujejo se osebam, ki nimajo možnosti, da bi si same zagotovile osnovne stvari za dostojno preživetje.

Za UE Gornja Radgona in UE Ljutomer prehranske pakete pripravljata Karitas in Rdeči križ.

Karitas poleg delitve prehranskih paketov pomaga tudi s plačilom položnic za redne življenjske stroške in dodatno zdravstveno zavarovanje. V zadnjih letih se je njihovi redni pomoči pri delitvi prehranskih paketov dodala še delitev hrane iz evropskih intervencijskih zalog.

Rdeči križ izdaja prehranske pakete iz Sklada za evropsko pomoč načeloma trikrat letno, enkrat letno pa še prehranske pakete različnih trgovin.

Za dodatne informacije se lahko posameznik obrne na njih preko telefona ali spletne strani.

2 SOCIALNOVARSTVENE STORITVE

2.1 PRVA SOCIALNA POMOČ IN OSEBNO SVETOVANJE

Starejša oseba se lahko pri pristojnem Centru za socialno delo vključi v storitev **Prve socialne pomoči** in storitev **Osebnega svetovanja**.

Prva socialna pomoč omogoča starejši osebi podporo in pomoč pri reševanju katere koli njene stiske ali težave. V pogovoru s strokovnim delavcem podrobneje opredelita stisko ali težavo in oblikujeta možne rešitve ter oblike pomoči in podpore, za katere starejša oseba pridobi vse potrebne informacije, ki zajemajo način vključitve in potek obravnave.

Kadar je stiska starejše osebe povezana z drugimi osebami ali družinskimi člani in potrebuje daljšo obliko neposredne pomoči ima možnost vključitve v **Osebno svetovanje**, za katerega pa je potreben pristanek vseh vpletenih oseb.

2.2 INSTITUCIONALNO VARSTVO – OBLIKA CELODNEVNEGA VARSTVA

Celodnevno domsko varstvo izvajajo domovi za starejše. Izvaja se 24 ur na dan in zajema:

- osnovno in socialno oskrbo;
- zdravstveno oskrbo in zdravstveno nego po predpisih o zdravstvenem varstvu.

Osnovna oskrba obsega:

- bivanje v opremljenih, ogrevanih in vzdrževanih eno- ali dvoposteljnih sobah, z zagotovljenimi sanitarnimi prostori, prostori za osebno higieno in skupnimi prostori;
- organizirano prehrano, kamor sodijo najmanj trije glavni obroki hrane dnevno, ki so primerni uporabnikovi starosti in zdravstvenemu stanju;
- vzdrževanje in čiščenje prostorov, pranje in menjava posteljnega perila, pranje, likanje, šivanje, čiščenje osebne obleke in obutve.

Socialna oskrba obsega:

- pomoč pri vzdrževanju osebne higiene in pri dnevnih opravilih, kamor sodijo: pomoč pri oblačenju, slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb ter vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov;
- varstvo in pomoč pri ohranjanju socialnih stikov, kamor sodijo: vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca, pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, pri vstajanju, oblačenju, premikanju, hoji, komunikaciji, orientaciji;
- organiziranje prevozov, ki niso zdravstveno indicirani ter druge potrebne storitve;

Izvajalec storitve institucionalnega varstva v oskrbnem domu je dolžan zagotoviti izvajanje **zdravstvenega varstva in zdravstvene nege** s sklenitvijo pogodbe z izvajalcem z ustreznimi listinami za izvajanje te dejavnosti, razen v primerih, ko jo v skladu z veljavnimi predpisi lahko izvaja sam.

Upravičenci so osebe:

- ki so stare nad 65 let in zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost, niso v celoti sposobne za samostojno življenje brez pomoči druge osebe, preostale psihofizične sposobnosti pa jim omogočajo, da z redno organizirano pomočjo drugega in z zagotovljenim zdravstvenim varstvom ohranjajo zadovoljivo duševno in telesno počutje in samostojnost v bivalnem okolju tako, da jim ni potrebno popolno institucionalno varstvo v zavodu,
- ki so sicer mlajše od 65 let, vendar zaradi psihofizičnih lastnosti niso v celoti sposobne za samostojno življenje brez pomoči druge osebe, preostale psihofizične sposobnosti pa jim omogočajo, da z redno organizirano pomočjo drugega in z zagotovljenim zdravstvenim varstvom ohranjajo zadovoljivo duševno in telesno počutje in samostojnost v bivalnem okolju tako, da jim ni potrebno popolno institucionalno varstvo v zavodu.

Storitev mora biti uporabnikom dostopna 7 dni v tednu. Izvajalec institucionalnega varstva v oskrbnih domovih lahko zagotavlja izvajanje storitve 24 ur na dan s stalno prisotnostjo svojih delavcev ali z njihovo 24-urno dosegljivostjo.

Postopek za sprejem v dom za starejše se začne z vložitvijo prošnje za sprejem v institucionalno varstvo, ki se vloži pri želenem domu. Vlogo za sprejem v domove za starejše je mogoče oddati na enem mestu tudi za več domov hkrati, vloge so enotne za vse domove, poleg klasičnih poti jih je mogoče oddati tudi prek elektronske pošte in preko spleta.

Lista ugotovljenih potreb (čakalna lista) se vodi, če je dom polno zaseden. Dom je dolžan obveščati vlagatelje za sprejem v dom o vrstnem redu čakajočih, ki se nanaša na njihovo vlogo.

Če starejša oseba razmišlja o morebitnem odhodu v dom, pa ni v celoti odločena, je smiselno, da poda vlogo predvsem zaradi čakalnih vrst. V primeru obvestila, da je sprejeta v dom lahko umakne svojo vlogo oz. se znova uvrsti na čakalno listo.

Plačilo storitve prevzamejo upravičenci do domske oskrbe, ki so dolžni plačati osnovno in socialno oskrbo glede na njihove potrebe po pomoči v vsakodnevnem funkcioniranju. Za upravičence, ki nimajo zadostnih lastnih sredstev za plačilo domske oskrbe, so zavezani njihovi otroci, v kolikor so plačilno sposobni, v nasprotnem primeru pa občina stalnega prebivališča. V tem primeru uveljavljanja oprostitve plačila je upravičenec dolžan podati Vlogo za oprostitev plačila storitve pri pristojnem Centru za socialno delo.

2.3 INSTITUCIONALNO VARSTVO – OBLIKA DNEVNEGA VARSTVA

Dnevno varstvo starejših je oblika institucionalnega varstva, namenjena posameznikom, ki še ne potrebujejo celodnevne stacionarne oskrbe in si želijo oziroma potrebujejo pomoč, nadzor ali organizirano obliko bivanja le za določeno število ur dnevno. Osnovni kriterij za vključitev oseb v dnevno varstvo za razliko od celodnevnega varstva je, da se uporabniki dnevno vračajo domov. Institucionalno varstvo obsega osnovno oskrbo, socialno oskrbo in zdravstveno varstvo starejših oseb.

Osnovna oskrba zajema bivanje, organiziranje prehrane, tehnično oskrbo in prevoz. Socialna oskrba je strokovno vodena dejavnost, namenjena izvajanju vsebin socialne preventive, terapije in vodenja upravičencev. Vključuje izvajanje nalog varstva, posebnih oblik varstva in nalog vodenja. Zdravstveno varstvo se izvaja skladno s predpisi s področja zdravstvenega varstva.

Uporabniki storitve dnevnega varstva so osebe, ki so stare nad 65 let in zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost, niso sposobne za samostojno življenje ali osebe, stare nad 55 let, z različnimi oblikami invalidnosti in motenj, ki niso nastale v starosti. Izvajanje storitve se prične z informiranjem, izvajanjem postopka v zvezi s sprejemom, vsebinsko pripravo na sprejem upravičenca, nadaljuje s podpisom dogovora o izvajanju storitve in pripravo individualnega načrta, namestitvijo in izvajanju storitve ter njenim prenehanjem.

2.4 INSTITUCIONALNO VARSTVO V DRUGI DRUŽINI

Gre za obliko 24 urne oskrbe pri izvajalcu, s katerim Center za socialno delo sklene tripartitno pogodbo, ki jo podpišejo uporabnik, CSD in izvajalec. Upravičenci do institucionalnega varstva v drugi družini so osebe, ki izpolnjujejo enake pogoje kot za namestitve v domsko varstvo. Na podlagi tripartitne pogodbe se sklene za vsakega posameznika točen obseg dela, vrsta storitve glede na potrebe in dogovor o plačilu. Nadzor nad izvajanjem oskrbe skladno s sklenjeno pogodbo ali dogovorom izvaja pristojni Center za socialno delo.

Izvajalec lahko izvaja institucionalno varstvo v drugi družini pod pogojem, da ima vključenih v oskrbo najmanj 5 upravičencev do institucionalne oskrbe.

Plačilo storitve: institucionalna oz. domska oskrba je plačljiva storitev. Za upravičence, ki nimajo zadostnih lastnih sredstev za plačilo domske oskrbe, so zavezani njihovi otroci, v kolikor so plačilno sposobni, v nasprotnem primeru pa občina stalnega prebivališča. V kolikor upravičenec ni plačilno sposoben poda vlogo za oprostitev plačila storitve na pristojni Center za socialno delo. Če upravičenec razpolaga z nepremičnim premoženjem in je občina zavezana za plačilo domske oskrbe, ima možnost, da zahteva zaznambo prepovedi odtujitve in obremenitve na upravičenčevo nepremičnino. Po smrti upravičenca lahko v postopku dedovanja zahteva vračilo izplačanih zneskov domske oskrbe.

Nasvet: za pomoč pri urejanju institucionalnega varstva se lahko posameznik obrne na domove za starejše, Center za socialno delo in Zavod Vitica Gornja Radgona, kjer dobi vse podrobnejše informacije. Prejme lahko tudi pomoč pri izpolnitvi vloge.

V primeru uveljavljanja oprostitve pri plačilu storitve obstaja možnost, da se pri Centru za socialno delo poda vloga za predhodni izračun zneska plačila storitve na strani upravičenca in plačila na strani otrok ali občine.

2.5 POMOČ NA DOMU

Storitev pomoč na domu je strokovno voden proces in organizirana oblika praktične pomoči na domu upravičenca in obsega:

- pomoč pri temeljnih dnevnih opravilih: pomoč pri oblačenju ali slačenju, pomoč pri umivanju, hranjenju, opravljanju osnovnih življenjskih potreb, vzdrževanje in nega osebnih ortopedskih pripomočkov.
- Gospodinjsko pomoč: prinašanje enega pripravljenega obroka ali nabava živil in priprava enega obroka hrane, pomivanje uporabljene posode, osnovno čiščenje bivalnega dela prostora z odnašanjem smeti, postiljanje in osnovno vzdrževanje spalnega prostora.
- Pomoč pri ohranjanju socialnih stikov: vzpostavljanje socialne mreže z okoljem, s prostovoljci in s sorodstvom, spremljanje upravičenca pri opravljanju nujnih obveznosti, informiranje ustanov o stanju in potrebah upravičenca ter priprava upravičenca na institucionalno varstvo.

Posameznik je upravičen do storitve pomoč na domu, če potrebuje najmanj dve opravi iz dveh različnih sklopov opravil.

Upravičenec je upravičen do največ 20 ur storitve tedensko. Če storitev zaradi potreb in stanja upravičenca sočasno izvajata dva izvajalca, se obseg storitve na teden lahko poveča za največ eno tretjino.

Upravičenci so:

- osebe, stare nad 65 let, ki zaradi starosti ali pojavov, ki spremljajo starost, niso sposobne za popolnoma samostojno življenje,
- osebe s statusom invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb, ki po oceni pristojne komisije ne zmorejo samostojnega življenja, če stopnja in vrsta njihove invalidnosti omogočata občasno oskrbo na domu,
- druge invalidne osebe, ki jim je priznana pravica do tuje pomoči in nege za opravljanje večine življenjskih funkcij,
- kronično bolni in osebe z dolgotrajnimi okvarami zdravja, ki nimajo priznanega statusa invalida, pa so po oceni pristojnega centra za socialno delo brez občasne pomoči druge osebe nesposobne za samostojno življenje,
- hudo bolni otroci ali otroci s težko motnjo v telesnem ali težko in najtežjo motnjo v duševnem razvoju, ki niso vključeni v druge organizirane oblike varstva.

Za vključitev v storitev izvajanja pomoči na domu je odločilna potreba oz. želja uporabnika po storitvah. Pogosto pa se po pomoč obračajo tudi svojci ali sorodniki upravičencev.

Za začetek izvajanja storitve je potrebno vložiti vlogo, na podlagi katere se opravi obisk strokovnega delavca na domu, kjer se skupaj z upravičencem in svojci načrtuje obseg in potek storitve, prilagojene potrebam upravičenca (čas izvajanja, obseg izvajanja, dogovorjena opravila).

Storitev pomoč na domu je v pristojnosti občin in je plačljiva storitev. Posamezna občina izbere izvajalca, ki nato storitev izvaja v okviru mreže javne službe.

Plačilo storitve: Vsak izvajalec oblikuje ekonomsko ceno storitve, ki se izračuna za 1 uro opravljene storitve. Občine so dolžne sofinancirati najmanj 50 % ekonomske cene urne postavke (v povprečju pa približno 70 % zaradi višjega odstotka sofinanciranja občin). Tako znaša povprečna cena storitve za upravičence storitve med 5 in 6 evrov na uro.

V kolikor upravičenec ni plačilno sposoben, poda vlogo za oprostitev plačila storitve na pristojni Center za socialno delo. Za upravičence, ki nimajo zadostnih lastnih sredstev za plačilo storitve, so zavezani njihovi otroci, v nasprotnem primeru pa občina stalnega prebivališča. Če upravičenec razpolaga z nepremičnim premoženjem, ki se ne nahaja na naslovu njegovega stalnega prebivališča, ima občina, v primeru da je dolžna storitev plačevati, možnost, da zahteva zaznambo prepovedi odtujitve in obremenitve na nepremičnino izven stalnega prebivališča upravičenca. Po smrti upravičenca lahko

občina v postopku dedovanja zahteva vračilo izplačanih zneskov za plačilo storitve pomoč na domu za upravičenca.

Nasvet: Večinoma se starejše osebe težko odločajo, da sprejmejo pomoč od zunaj, zato kljub težavam poskušajo izvajati skrb zase sami ali s pomočjo svojih otrok. Storitev pomoč na domu bistveno prispeva k večji kakovosti življenja osebe, ki potrebuje pomoč pri oskrbi, saj jo izvajajo usposobljeni izvajalci. Prav tako storitev pomembno razbremenjuje svojce upravičenca, če oskrbo težko zmorejo, so zaposleni ali če so oddaljeni.

2.6 SOCIALNI SERVIS

Socialni servis je socialnovarstvena storitev, ki obsega pomoč pri hišnih in drugih opravilih v primeru invalidnosti, starosti, bolezni, v primeru nesreč ter v drugih primerih, ko je ta pomoč potrebna za vključitev osebe v vsakdanje življenje.

Storitev se začne na zahtevo upravičenca, pri čemer je upravičenec vsakdo, ki zaradi invalidnosti, starosti, bolezni, nesreč ter v drugih primerih, ko je ta pomoč potrebna za vključitev osebe v vsakdanje življenje, naroči določeno opravilo ali več opravil in prevzame obveznost plačila storitve in kritja stroškov v zvezi z opravljeno storitvijo.

Storitev socialnega servisa obsega zlasti naslednja opravila:

- prinašanje pripravljenih obrokov hrane,
- nakup in prinašanje živil ali drugih potrebščin, priprava drv ali druge kurjave,
- nabava ozimnice,
- manjša hišna popravila,
- pranje in likanje perila,
- vzdrževanje vrta in okolice stanovanja,
- čiščenje v stanovanju, opremljanje, spremljanje pri obiskih trgovin, predstav, sorodnikov ali na počitnicah,
- organiziranje in izvajanje drugih oblik družabništva,
- pedikerske, frizerske in druge podobne storitve za nego telesa in vzdrževanje videza,
- pomoč pri opravljanju bančnih poslov, plačevanju računov, sprejemanju in odpošiljanju poštnih pošilk – po pooblastilu upravičenca,
- varovanje in nadziranje stanja uporabnika preko noči,
- celodnevna povezava prek osebnega telefonskega alarma.

Trajanje storitve je odvisno od dogovora, ki ga skleneta uporabnik in izvajalec. Storitev je lahko začasna ali občasna oz. odvisno od volje in potrebe samega upravičenca. V okviru storitve lahko upravičenec naroči npr. generalno čiščenje stanovanja, urejanje oblačil, nameščanje zaves, ali druga težja opravila, kot je čiščenje tal, urejanje okolice, pomoč pri kurjavi, urejanju ozimnice in druga za upravičenca pomembna opravila.

Plačilo storitve: Storitev plača upravičenec glede na število izvedenih ur storitve.

Nasvet: Kadar nastopi potreba po opravilih, ki jih starejša oseba težko zmore ali obstaja nevarnost nesreče in nima svojcev ali drugih oseb, ki bi ji zagotavljale pomoč pri teh opravilih, je smiselna vključitev v storitev socialni servis.

2.7 PRAVICA DO IZBIRE DRUŽINSKEGA POMOČNIKA

Pravica do družinskega pomočnika ima pomembno vlogo pri ohranjanju kakovostnega življenja invalidnih oseb. Ponuja alternativo upravičencem do institucionalnega varstva, s poudarkom na zagotovitvi večje intimnosti, individualnosti, solidarnosti, osebne komunikacije, domačnosti in toplote. Gre za pravico, pri kateri lahko v primerih in pod zakonskimi pogoji, namesto celodnevne institucionalnega varstva, upravičenec izbere družinskega pomočnika, ki mu nudi pomoč v domačem okolju.

Pravico do izbire družinskega pomočnika ima invalidna oseba:

- za katero je pred uveljavljanjem pravice do družinskega pomočnika skrbel eden od staršev, ki je po predpisih o starševskem varstvu prejemal delno plačilo za izgubljeni dohodek,
- ki je pridobila status invalida po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb in potrebuje pomoč za opravljanje vseh osnovnih življenjskih potreb ali,
- za katero komisija za priznanje pravice do izbire družinskega pomočnika ugotovi, da gre za osebo s težko motnjo v duševnem razvoju, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb, ali težko gibalno ovirano osebo, ki potrebuje pomoč pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb.

Družinski pomočnik, ki invalidni osebi zagotavlja oskrbo v domačem okolju, mora imeti primeren odnos do invalidne osebe in biti usposobljen za komuniciranje in delo z invalidno osebo. Dela in naloge družinskega pomočnika so zagotavljanje osebne oskrbe, zdravstvene oskrbe, socialne oskrbe in organizacija prostočasnih aktivnosti, gospodinjska pomoč.

Invalidna oseba uveljavlja pravico do izbire družinskega pomočnika pri pristojnem Centru za socialno delo, kjer odda vlogo s potrebnimi prilogami. Po izdaji odločbe o priznanju pravice do družinskega pomočnika in o izbiri družinskega pomočnika center za socialno delo ves čas spremlja, ali družinski pomočnik invalidni osebi zagotavlja ustrezno pomoč.

Družinski pomočnik ima pravico do delnega plačila za izgubljeni dohodek ali do sorazmernega plačila za izgubljeni dohodek (če je vključen tudi v delovno razmerje s krajšim delovnim časom od polnega).

Sredstva za plačilo družinskega pomočnika so zagotovljena v okviru proračuna Republike Slovenije. Do 31.12. 2021 so namreč občine stalnega prebivališča invalidne osebe izplačevale sredstva za financiranje pravic družinskega pomočnika, od 1.1. 2022 dalje pa je izvedba financiranja pravic družinskega pomočnika prešla neposredno na Republiklo Slovenijo.

3 PROGRAMI POMOČI OSEBAM S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

3.1 POMOČ IN PODPORA ODRASLIM OSEBAM S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

Osebe, ki so starejše od 65 let, so z vidika telesnega in duševnega zdravja še posebej ranljiva skupina, saj je za njih značilna večja obolevnost. S starostjo načeloma upadata tudi telesna in mentalna zmogljivost, velikokrat pa se z leti spreminja tudi samopodoba posameznika. V zrelejših letih se lahko začnejo pojavljati prvi znaki telesne oviranosti, kroničnih bolezni in/ali duševnih težav. To pa še ne pomeni, da so duševne bolezni in težave neizogibni del staranja. Kako se bo proces staranja odvijal pri vsakem posamezniku, je odvisno od njegovih prirojenih genetskih značilnosti. Po drugi strani pa lahko z zdravim življenjskim slogom upočasimo staranje in s tem tudi negativne posledice za zdravje in počutje. Pri krepitvi in ohranjanju duševnega zdravja pomaga: redno gibanje, zdravo prehranjevanje, kakovosten spanec, skrb za dobro počutje, dobri medosebni odnosi in vključenost v družbo.

Povsem normalno je, da pri starejših pride kdaj do »slabih dni«. So žalostni, brez življenjske energije in brez volje do vsakodnevnih opravil. Če so ti občutki kratkotrajni in izzvenijo sami od sebe, niso zaskrbljujoči. Če pa takšni občutki trajajo dlje časa in se pojavijo brez očitnega razloga, lahko vplivajo na odnose z bližnjimi in zmanjšujejo kakovost življenja starejših, kar pa je že lahko znak težav v duševnem zdravju.

Napačno je prepričanje, da so duševne bolezni (npr. tesnoba, depresija, demenca, zasvojenost) pričakovani del staranja in kot takšne ne potrebujejo obravnave.

Duševne težave in motnje običajno nastajajo postopoma in počasi. Posameznik prvih sprememb velikokrat sploh ne opazi sam. Prve majhne spremembe se običajno pojavijo v čustvovanju, mišljenju, vedenju in telesnih znakih, zato velikokrat prav svojci ali drugi ljudje, ki so zunanji opazovalci ugotovijo, da se starejšo osebo nekaj dogaja.

Velikokrat se zgodi, da starejši poročajo le o telesnih bolečinah in fizičnih znakih bolezni. Nemalokrat pa skrivajo težave v duševnem zdravju, ki so pogosto spregledane. Njihovo prepoznavanje je namreč izredno zahtevno, saj se navadno prepletajo z drugimi težavami.

Na področju duševnega zdravja na območju UE Gornja Radgona v sklopu Zavoda Vitica, Gornja Radgona delujeta Dnevni center I Z A - za osebe s težavami v duševnem zdravju in Odprta stanovanjska skupina Zavetje - za osebe s težavami v duševnem zdravju. Na območju UE Ljutomer pa deluje pisarna za informiranje Ozara Slovenija.

3.2 DNEVNI CENTER I Z A - ZA OSEBE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

Dnevni center I Z A je namenjen polnoletnim osebam, ki so se kadarkoli srečale s težavami v duševnem zdravju, so v trenutni duševni stiski ali imajo že dolgotrajne težave na področju duševnega zdravja. Včasih tudi trenutne okoliščine posameznika privedejo do težav v duševnem zdravju in tudi ti posamezniki so dobrodošli v dnevnem centru I Z A.

Obiskovanje dnevnega centra I Z A ni časovno omejeno in razen minimalne starosti (18 let), ni nobenih pogojev za vključitev. Prav tako za vključitev ni potrebno predložiti nobene odločbe ali diagnoze s strani psihiatra ali psihologa.

V okviru dnevnega centra se izvajajo različne dnevne aktivnosti (praktične, pogovorne, ustvarjalne delavnice, družabne in športne aktivnosti, izleti), ki posamezniku omogočajo krepitev socialnih veščin, širitev socialne mreže, zmanjševanje stisk. Na ta način se prepreči izolacija, ki so je osebe s težavami v duševnem zdravju velikokrat deležne, zraven tega pa se izboljša kakovost življenja ciljnih uporabnikov in posledično tudi njihovih svojcev.

Dnevni center je za uporabnike odprt med 7.00 in 13.00, razen v torek, ko deluje v popoldanskem času med 13.00 in 19.00. Nahaja pa se v prostorih bivše poročne dvorane – Partizanska cesta 13, Gornja Radgona.

Vključitev v aktivnosti dnevnega centra je prostovoljna in za uporabnike brezplačna.

3.3 ODPRTA STANOVANJSKA SKUPINA ZAVETJE - ZA OSEBE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

V okviru Zavoda za pomoč družini na domu VITICA, Gornja Radgona, so. p. deluje odprta stanovanjska skupina Zavetje, za osebe s težavami v duševnem zdravju, v katero se lahko vključijo polnoletne osebe, ki imajo težave v duševnem zdravju in potrebujejo pomoč in podporo v vsakdanjem življenju, pri ohranjanju nastanitve v domačem okolju in ohranjanju veščin za samostojnost. Vključitev je brezplačna in prostovoljna, uporabnik pa se v program vključuje skladno z individualnim načrtom pomoči, glede na njegove potrebe. Uporabniku se zagotavlja celostno in individualizirano podporo, preko katere se ga opolnomoči in usposobi za samostojno življenje ter funkcioniranje v svoji bivalni enoti (okrepljena skrb zase, samostojnost, okrepljene veščine, finančna varnost, varna in dostojna namestitve).

S terenskim delom se uporabniku zagotavlja pomoč v lastnem domu, tako lahko z minimalno podporo tudi v primeru morebitnih težav ostane doma, brez potrebe po vključitvi v različne oblike namestitve. Tako se uporabniku nudi pomoč pri skrbi zase, urejanju bivalnih razmer in gospodinjstva, plačevanju položnic ter urejanju drugih osebnih zadev.

3.4 POMOČ IN PODPORA OSEBAM Z DEMENCO

Demenca je kronična in neozdravljiva bolezen možganov, ki prizadene možganske celice. Posameznika ovira pri vsakodnevnih dejavnostih in omejuje njegovo sposobnost obvladovanja vsakodnevnega življenja.

Obstaja več oblik demence, najpogostejša oblika pa je Alzheimerjeva bolezen. V družbi je demenca še vedno stigmatizirana in postaja vse večji problem sodobne družbe, saj število oseb s to boleznijo zaradi staranja prebivalstva narašča. Zato je obveščanje in ozaveščanje javnosti o demenci ter prizadevanje, da bi bilo o tej bolezni čim manj predsodkov še toliko pomembnejše.

Na območju UE Gornja Radgona v okviru Zavoda Vitica, Doma starejših občanov Gornja Radgona in SeneCura Dom starejših občanov Radenci ter na območju UE Ljutomer v okviru Doma starejših občanov Ljutomer delujejo demenci prijazne točke Spominčica - Alzheimer Slovenija – Slovensko združenje za pomoč pri demenci, ki zagotavljajo pomoč osebam z demenco in njihovim svojcem pri obravnavi, sporazumevanju in negi bolnika ter nudijo svetovanje svojcem in skrbnikom.

3.4.1 BIVALNA ENOTA STROČJA VAS - ZA OSEBE Z DEMENCO

V sklopu Doma starejših občanov Ljutomer deluje tudi bivalna enota Stročja vas, ki je namenjena dementnim stanovalcem. V enoti živi 24 stanovalcev, ki bivajo v eno- in dvoposteljnih sobah.

Vzpostavljen imajo tudi Alzheimerjev park, ki uporabnikom omogoča gibanje po različnih površinah in s tem dobro vpliva na zaznavanje, motoriko, orientiranost, spodbuja pa tudi čutno zaznavanje preko vonjav (zasaditev zelišč), predvsem pa stanovalce pomirja.

3.4.2 DSO GORNJA RADGONA - ODDELEK ZA OSEBE Z DEMENCO

V pritličju Doma starejših občanov Gornja Radgona deluje enota za osebe z osebnim spremljanjem, kar pomeni, da so v tej enoti nameščeni dementni stanovalci. Za svoje stanovalce imajo urejen tudi terapijski park.

3.4.3 PROGRAM MOJ SPOMIN – SVETOVALNICA ZA DEMENCO S TERENSKIM DELOM

Zavod VITICA, Gornja Radgona, so. p. je vzpostavil program »MOJ SPOMIN – svetovalnica za demenco s terenskim delom«, v okviru katerega se zagotavlja celostna in kontinuirana podpora osebam z demenco in tudi njihovim svojcem. Preko svetovalnih razgovorov in terenskega dela ter dela v skupinah za samopomoč se načrtuje podpora in pomoč osebi z demenco za čim daljše ohranjanje samostojnega življenja v obdobju, ko oseba sama tega več ne bo zmogla.

Aktivnosti, ki potekajo v okviru programa so: informiranje in ozaveščanje o zgodnjih znakih demence in oblikah pomoči, opolnomočenje uporabnikov pred socialno izključenostjo, strokovna podpora pri reševanju socialnih stisk in težav tako na osebni ravni kot v odnosih v družini in z drugimi osebami, vpliv stereotipov o demenci, ozaveščanje javnosti o demenci, vzpostavitev skupin za samopomoč oseb z demenco

in njihovih svojcev ter dodatna podpora s terenskim svetovalnim delom neposredno z osebo z demenco na domu in po potrebi s svojci.

Za dodatne informacije se lahko vsak delavnik med 7.00 in 15.00 oglasite v poslovnih prostorih zavoda ali vzpostavite kontakt preko telefona oz. e-pošte.

Nasvet:

1. Pri pomoči in podpori osebam z demenco je pomembna skrb, da družina, strokovna in širša javnost pravočasno prepoznajo prve znake demence. V primeru zaznanih kognitivnih ali vedenjskih sprememb pri sebi ali svojemu bližnjemu, čim prej poiščite strokovno pomoč, ki vam bo v veliko podporo.

2. Za uspešno komunikacijo z osebo z demenco je pomembno, da je sestavljena iz prepleta besednega in nebesednega sporazumevanja ter telesnega dotika. Ob vzpostavljanju stika z osebo z demenco, je najboljšje, da se osebi približamo s strani ali pa od spredaj. Osebo poimenujmo po imenu, vzpostavimo stik z očmi, osebe se lahko dotaknemo, jo pobožamo. Govorimo prijazno in mirno, ne povzdiguje glasov. Najboljše je, da se uporablja kratke in preproste stavke, ki jih lahko dobesedno ponovimo, če oseba ni razumela ali slišala stavka. Pustimo osebi nekaj časa za odgovor, ne pričakujemo hitrega pogovora, največkrat mora oseba vprašanje razumeti, premisliti in oblikovati odgovor.

3.5 SKRBNISTVO ZA ODRASLE OSEBE

Skrbnistvo za odrasle osebe je oblika varstva njihove osebnosti, ki se uresničuje predvsem z urejanjem zadev, ki jih te osebe ne morejo narediti same, ter s prizadevanjem v smeri samostojnega življenja. Namen skrbništva je tudi zavarovanje premoženjskih in drugih pravic ter koristi posameznikov.

Razlogi za nesposobnost oseb, ki ne morejo poskrbeti za svoje premoženjske pravice in koristi, so motnje v duševnem razvoju, težave v duševnem zdravju ali drugi vzroki, ki vplivajo na zmožnost razsojanja (npr. demenca). Pravica nastopanja v pravnem prometu in sklepanja poslov se v celoti ali delno prenese na skrbnika.

Primer: *Marko zaradi vpliva demence ne prepozna več sorodnikov, zato je že večkrat sklenil kakšen posel v svojo škodo. Sodišče mu postavi skrbnika, ki v njegovem imenu sklepa pogodbe in razpolaga z denarjem.*

Postopek se začne na predlog upravičenega predlagatelja (Center za socialno delo, državni tožilec, zakonec ali zunajzakonski partner ali določeni sorodniki), če izve za okoliščine, ki utemeljeno kažejo na potrebo po postavitvi skrbnika za določeno osebo. Ko oseba dobi skrbnika postane varovanec. Če sodišče odloči, da je to potrebno ali na predlog strank, lahko sodišče za čas trajanja postopka imenuje začasnega skrbnika in mu določi posebne naloge.

Sodišče mora osebo, o kateri se odloča, zaslišati (če je oseba nepokretna ali bi prihod na sodišče predstavljal hud napor, se jo lahko zasliši na domu oz. kjer trenutno biva).

Pridobiti morajo tudi izvedensko mnenje medicinske stroke. Na podlagi ugotovljenih zmožnosti in potreb osebe, o kateri se odloča, se opredeli obseg nalog skrbnika.

Sodišče nato odloči o tem kdo bo skrbnik. Če v predlogu ni napisano, kdo naj bi opravljal dolžnost skrbnika, to osebo na poziv sodišča predlaga Center za socialno delo, pri tem pa upošteva predvsem želje varovanca, če je sposoben razumeti njihov pomen in posledice. Skrbnik mora imeti ustrezne lastnosti in sposobnosti za opravljanje take funkcije, zakon pa določa tudi posebne pogoje in omejitve, ki jih med postopkom preveri sodišče. Predlaganega skrbnika se zasliši, mu pojasni pravice in obveznosti ter pridobi njegovo privolitev.

Sodišče pošlje upravni enoti pravnomočen sklep, na podlagi katerega se v matični register vpiše zaznamba osebnega stanja, da je oseba postavljena pod skrbništvo in o tem obvesti vse potrebne organe in organizacije.

Čas trajanja skrbništva ni določen vnaprej, se pa glede na spremembe v stanju osebe vedno lahko predlaga ukinitvev ali sprememba obsega skrbništva.

* Naloge skrbnika

Skrbnik mora skrbeti za pravice in koristi varovanca, njegovo osebnost, pri tem pa upoštevati vzroke, zaradi katerih je bila oseba postavljena pod skrbništvo ter si prizadevati za izvajanje zdravstvenih ukrepov za odpravo teh vzrokov in varovančevo usposobitev za samostojno življenje in delo. Njegove naloge so zastopanje varovanca in upravljanje premoženja v varovančevo korist. Praviloma se mora pred vsakim opraviлом posvetovati z varovancem in upoštevati njegovo mnenje.

Dolžan je enkrat letno ali na zahtevo Centra za socialno delo poročati in pripraviti račun o upravljanju premoženja, varovancu povrniti škodo, ki jo prizadene z malomarnim opravljanjem svojih obveznosti.

Skrbnika se lahko razreši in imenuje novega. Predlog lahko poda skrbnik sam ali pa Center za socialno delo, ko prejme obvestilo o novih okoliščinah in ugotovi, da za to obstajajo razlogi.

* Prenehanje skrbništva

Če prenehajo razlogi, zaradi katerih je bila oseba postavljena pod skrbništvo, lahko skrbništvo preneha. Predlog lahko poda skrbnik sam, ali pa o tem odloči tudi sodišče po uradni dolžnosti, ko prejme obvestilo o novih okoliščinah.

Nasvet: Če kdorkoli meni, da skrbnik neustrezno opravlja svoje naloge, se najprej obrne na Center za socialno delo, ki opravlja nadzor nad delom skrbnika in lahko predlaga spremembo.

Pomembno je tudi, da oseba, za katero se predlaga skrbništvo, izrazi svoje mnenje, da ni spregledana ne glede na njeno psihofizično stanje.

3.6 PROGRAMI ZA POMOČ OSEBAM, KI DOŽIVLJAJO NASILJE

Zakon o preprečevanju nasilja v družini v 4. členu določa, da so starejše osebe in invalidi ter osebe, ki zaradi osebnih okoliščin niso sposobne skrbeti zase, deležne posebne skrbi pri obravnavanju nasilja in nudenju pomoči žrtvam in v nadaljevanju 5. člen, da so organi in organizacije dolžne izvesti vse postopke in ukrepe, ki so potrebni za zaščito žrtve, glede na stopnjo njene ogroženosti in zaščito njenih koristi in pri tem zagotoviti spoštovanje in integriteto žrtve.

Dejstvo je, da je nasilje nad starejšimi še vedno tabu tema, saj ga je težko odkriti in še težje reševati. Najpogostejše ovire pri odkrivanju nasilja nad starejšimi so: ohranjanje družinskih vezi, odvisen odnos vezan na oskrbo, želja po bivanju v domačem okolju, ekonomska odvisnost, premoženjsko pravna razmerja in nezmožnost plačevanja drage domske oskrbe. Zato se največ nasilja nad starejšimi dogaja v partnerskih, sorodstvenih, družinskih, intimnih in skrbstvenih odnosih. Starejše ženske so bolj pogosto žrtve nasilja v družini kot moški. Starejšim, ki so odvisni od tuje pomoči, povzročitelji pogosto odrekajo medicinsko oskrbo, nujno potrebne dobrine ter osnovno nego. Zaradi povečevanja revščine in na drugi strani različnih premoženjsko pravnih koristi družinskih članov, so starejši pogosto izpostavljeni tudi ekonomskemu nasilju, ekonomskim zlorabam in zanemarjanju.

Vsako nasilje nad starejšo osebo, ki je pogosto najšibkejši člen v družini, je nedopustno in družbeno nesprejemljivo. Za pomoč in podporo starejšim osebam, ki se soočajo z nasiljem, so v pomurski regiji na voljo različni programi.

3.5.1 PROGRAM VARNA HIŠA POMURJA

Društvo varnega zavetja Pomurja izvaja program Varna hiša Pomurja, ki je namenjen ženskam in otrokom, ki so žrtve nasilja. Nudijo jim možnost umika iz nasilne situacije v varen prostor, kjer si ob strokovni pomoči svetovalk lahko začnejo urejati življenje brez nasilja.

Hiša, v kateri se izvaja program, je na tajni lokaciji iz razloga varnosti. Vsaka uporabnica ima svojo sobo, ostali prostori pa so skupni za vse uporabnice (dnevni prostor, kopalnica, kuhinja, dvorišče).

Žrtve nasilja v družini lahko pokličejo na telefon 031 442 200 ali 02 584 83 90 vsak delavnik med 7.00 in 17.00 ali pišejo na vh.pomurja@gmail.com.

3.5.2 PROGRAM SOS TELEFON - ZA ŽRTVE NASILJA

SOS TELEFON je namenjen vsem, ki potrebujejo pomoč, podporo, informacije o katerikoli vrsti in obliki nasilja.

Strokovno usposobljene svetovalke so na voljo za svetovalni, zaupni in informativni pogovor. Svetovalci so dolžni prekiniti in ne glede na načelo zaupnosti takoj obvestiti pristojne institucije v primeru: da oseba ogroža svoje življenje ali življenje druge osebe, da je žrtev nasilja otrok, starejša oseba, invalidna oseba ali oseba, ki zaradi osebnih okoliščin ni sposobna skrbeti zase.

Številka SOS telefona je 080-11-55. Klic je brezplačen.

Svetovanje nudijo tudi preko elektronske pošte: sostelefon@drustvo-sos.si. Odgovor na e-pošto pa bodo posredovali v treh delovnih dneh.

3.5.3 PROGRAM LUČKA - SKUPNOSTNA SKRB ZA PREPREČEVANJE NASILJA NAD STAREJŠIMI

Osnovni namen programa LUČKA, ki ga izvaja Zavod za pomoč družini na domu Vitica, Gornja Radgona, so. p. je ozaveščanje starejših ljudi, družin in celotne javnosti o problemu nasilja nad starejšimi. Program obsega pogovor z žrtvijo nasilja, informiranje in napotitev žrtve nasilja v možne oblike pomoči, vzpostavljanje širšega podpornega okolja s povezovanjem vseh deležnikov v okolju.

Anonimni klic starejših v stiski ob doživljanju nasilja na telefonsko številko 051 695 100 ali 02 561 15 20, vsak delovnik med 8.00 in 10.00.

3.5.4 MATERINSKI DOM IN SVETOVALNICA

Materinski dom je namenjen samskim ženskam v stiski, mamicam, nosečnicam in porodnicam. Poleg nastanitve uporabnicam ponuja tudi podporo pri vsakodnevnem življenju. Strokovni kader skrbi za to, da se uporabnicam vrača dostojanstvo, samozaupanje in samozavest. Daje jim moč za spopad z življenjem, nauči jih živeti v polnem pomenu besede, daje jim varen prostor za pogovor, za razmislek, za umik, za odložitev vseh čustvenih bremen, ki jih nosijo s seboj morda že od otroštva. Za matere in ženske v stiski je program materinskega doma pomembna postaja na poti v samostojno in dostojanstveno življenje.

Prvi pomurski materinski dom deluje na dveh lokacijah, v Svetem Juriju ob Ščavnici in v prostorih Doma Sv. Martina v Martjancih.

V okviru Pomurskega materinskega doma deluje tudi svetovalnica, ki je namenjena:

- žrtvam nasilja in zlorab (ženskam, otrokom, starejšim in invalidom)
- bivšim uporabnicam namestitvenih programov
- vsem, ki ob različnih osebnih stiskah potrebujejo pogovor in informacije.

Svetovalnica se nahaja na naslovu Škofijska Karitas Murska Sobota, Gregorčičeva 4/a, Murska Sobota. Od ponedeljka do petka med 9.00 in 15.00 so dosegljivi na telefonski številki 031 404 683 in na elektronskem naslovu: md.svetovalnica@gmail.com.

Nasvet: Za vsako obliko nasilja obstaja rešitev. Tudi v Pomurju obstajajo storitve in programi, ki lahko pomagajo osebi, ki je žrtev nasilja, njeni družini in tudi povzročiteljem nasilja.

3.6 PROGRAMI ZA POMOČ BREZDOMNIM OSEBAM

3.6.1 ZAVETIŠČE ZA BREZDOMNE OSEBE

Program Zavetišča, ki je usmerjen v reševanje celovite brezdomske problematike na območju Pomurja, izvaja Mozaik, društvo za socialno vključenost, so. p.. Program nudi dostojno in varno namestitev polnoletnim osebam, ki so zaradi različnih okoliščin ostale brez primerne nastanitve - doma.

Za vstop v Zavetišče lahko zaprosijo osebe, ki so državljani Republike Slovenije, imajo stalno prebivališče na območju pomurskih občin in za katere se med uvodnimi srečanji izkaže, da so pripravljene sodelovati pri reševanju trenutne stanovanjske stiske.

Zavetišče v Murski Soboti nudi namestitev uporabnikov in 24-urno oskrbo s strani strokovnih in laičnih delavcev ter prostovoljcev. Zagotovljena je psihosocialna podpora, pomoč pri urejanju statusa in dokumentov, zagotavljanju dohodkov, obnovitvi oz. ohranitvi stikov s sorodniki, iskanju zaposlitve ter aktivnem preživljanju prostega časa. V okviru programa deluje tudi Sekundarna nastanitvena enota Lemerje, kjer izvajajo nadaljevalni program, kamor so vključeni uporabniki, ki so napredovali v psihosocialnem okviru, hkrati pa samostojno niso zmožni rešiti bivanjske stiske.

Vsem osebam, ki se vključijo v bivalni program nudijo:

- dostojno in varno namestitev,
- osnovne stvari za bivanje (posteljnino, brisače, osnovne higienske potrebščine),
- hrano, oblačila in obutev,
- sodelovanje v dnevnih aktivnostih za dvig kakovosti življenjskih navad,
- pomoč pri urejanju socialnoekonomske situacije,
- strokovno pomoč in podporo za osebnostno rast, spremstvo in zagovorništvo,
- učenje veščin, ročnih spretnosti in pridobivanje novih znanj,
- iskanje možnosti za vrnitev v socialno in delovno okolje,
- iskanje možnosti za ureditev stanovanjskih razmer.

Uporabniki so sprejeti v zavetišče prostovoljno, na lastno željo. Vključeni so v storitve, ki vračajo dostojanstvo, zmanjšujejo tveganje za ponovni padec v brezdomstvo in pomembno vplivajo na kakovost življenj.

3.6.2 »POMOČ NA VRATIH« - TERENSKO DELO S POTENCIALNIMI BREZDOMNIMI OSEBAMI IN ZAGOVORNIŠTVO

V okviru programa, ki ga izvaja Mozaik, društvo za socialno vključenost, so. p., skušajo preprečiti izgubo bivališča. Program se izvaja na terenu, v okolju, kjer uporabniki živijo. Pogoji za vključitev v program je polnoletnost.

Gre za brezplačni preventivni program koordinacije in podpore s ciljem, da potencialno brezdomne osebe obdržijo bivališče ter uredijo svoje bivalne pogoje. S pravočasnimi

iskanjem pomoči, ukrepanjem in aktivacijo v smeri reševanja krizne situacije, je možno premagati velike stiske.

Z vsakim vključenim uporabnikom skupaj raziščejo možnosti podpore, obstoječo socialno mrežo, mu pomagajo koristiti pomoči, ki so na voljo ter sprejemati odgovornosti, ki izhajajo iz pravic. Skupaj s prostovoljci v programu nudijo podporo pri urejanju bivalnega okolja.

Glede na potrebe uporabnikov, nudijo občasno ali kontinuirano pomoč, ki zajema pogovor, psihosocialno podporo, informiranje in svetovanje o obstoječih možnostih za ureditev krizne situacije, podporo pri izpolnjevanju dokumentacije za uveljavljanje pravic, zagovorništvo in usposabljanje za dvig kakovosti življenja: učenje socialnih in komunikacijskih veščin, finančne pismenosti, skrbi zase in svoj dom.

Terenske obiske izvajajo na območju celotne statistične regije Pomurje, v domačem okolju uporabnika oz. na vnaprej dogovorjeni lokaciji. Na terenu so prisotni vsak delavnik najmanj 6 ur, za obiske se dogovarjajo z uporabniki individualno.

Za vse ljudi v stiski zagotavljajo dostopnost strokovne delavke med delavniki, po telefonu in e-pošti, med 9.00 in 21.00.

3.7 PROGRAMI ZA POMOČ UMIRAJOČIM

Umiranje in smrt je v naši družbi še vedno tabu tema, o njej tudi kljub napredku na vseh področjih človekovega delovanja ne vemo veliko. Ne znamo je napovedati, ne znamo je preprečiti, prav tako ne vemo, kaj, če sploh kaj, se zgodi z nami po smrti. Je smrt konec ali nov začetek?

Čeprav poskušamo umiranje in smrt izriniti iz naših življenj, pa se moramo vendarle soočiti z njima. Najprej, ko nam umre bližnji, nazadnje še s svojo lastno. Pogovor o umiranju, smrti in pogrebu se zdi morbiden, vendar pa so te teme še kako resničen del življenja. Tudi na te dogodke je treba biti pripravljen in o njih vsaj sem ter tja premisliti, podobno kakor o drugih pomembnih življenjskih temah in dogodkih.

Pri soočanju z umiranjem in smrtjo ter žalovanjem ima posameznik možnost, da se obrne na Slovensko društvo Hospic, ki nudi celostno oskrbo bolnikov z neozdravljivo boleznijo in podporo njihovim svojcem v domačem okolju oziroma tam, kjer se umirajoča oseba nahaja.

Izvajajo tudi program Žalovanje odraslih, v katerem nudijo pomoč žalujočim in njihovim bližnjim pri lažšanju procesa žalovanja in čim boljši ponovni vključitvi v družbo in življenje (individualni pogovori po telefonu ali osebno, odprte, zaprte in vikend bivalne skupine za samopomoč žalujočim, kjer je prostor namenjen medsebojni podpori in izmenjavi izkušenj).

S programom Detabuizacije si prizadevajo, da bi postala tudi smrt – tako kot rojstvo – naravni element življenja, s tem pa naraven tudi odnos do umiranja in žalovanja v slovenski družbi. V ta namen prirejajo različna predavanja in izkustvene delavnice.

Kontakti za Območni odbor Maribor: maribor@hospic.si, www.hospic.si, 051 658 854
– koordinatorka oskrbe.

3.8 PROGRAMI IN STORITVE NA PODORČJU ZDRAVSTVENE DEJAVNOSTI

V okviru zagotavljanja podpore in pomoči različnim ranljivim ciljnim skupinam prebivalstva izvajajo v okviru Zdravstvenih domov številne preventivne aktivnosti. V priročniku so predstavljeni temeljni programi na področju krepitve zdravja posameznika in njegovega socialnega vključevanja, ki delujejo v UE Gornja Radgona in Ljutomer na področju zdravstvene dejavnosti.

3.8.1 CENTER ZA KREPITEV ZDRAVJA GORNJA RADGONA

V Zdravstvenem domu Gornja Radgona deluje Center za krepitev zdravja, ki je pomemben povezovalac na področju krepitve zdravja, preventive in zmanjševanja neenakosti v zdravju znotraj zdravstvenega doma, še posebej pa v lokalni skupnosti. Pomaga predvsem pri vključevanju ranljivih oseb, kamor na nek način spadajo tudi starejši.

V okviru Centra izvajajo svetovanja, delavnice in individualne posvete na področju zdrave prehrane, telesne dejavnosti in duševnega zdravja. Vsi izvajalci so strokovnjaki s svojih področij.

Izvajajo krajše delavnice in svetovanja, ki so omejene na enkratno srečanje, na temo: zdrav življenjski slog, zvišan krvni sladkor, zvišane maščobe, zvišan krvni tlak, tehnike sproščanja.

Dolge delavnice, ki se izvajajo več tednov, pa se izvajajo na teme: Delavnica zdrave prehrane, Zdravo hujšanje, Gibam se, Test telesne pripravljenosti za starejše, Ali sem fit?, S sladkorno boleznijo skozi življenje, Spoprijemanje s stresom, tesnobo in depresijo, Pomoč pri opuščanju kajenja in pitja alkohola.

Vse delavnice so za udeležence brezplačne, saj so plačane iz obveznega zdravstvenega zavarovanja.

3.8.2 ZDRAVSTVENO VZGOJNI CENTER LJUTOMER

V okviru Zdravstvenega doma Ljutomer deluje Zdravstveno vzgojni center, v katerem izvajajo brezplačne delavnice za vse, starejše od 19 let.

Izvajajo delavnice na temo: S sladkorno boleznijo skozi življenje, Sladkorna bolezen tipa 2, Zdravo jem, Zdravo hujšanje, Dejavniki tveganja, Življenjski slog, Zdravi odnosi, Ali sem fit?, Gibam se, SOPA delavnica, Opuščam kajenje ter psihoedukativne delavnice (Spoprijemanje z depresijo, Spoprijemanje s tesnobo, Spoprijemanje s stresom, Tehnike sproščanja).

Nudijo tudi individualne razgovore v okviru pogovornih ur, sodelujejo z različnimi društvi in organizirajo različna predavanja na temo zdravja in gibanja v različnih življenjskih obdobjih.

3.8.3 PATRONAŽNO VARSTVO

Vloga patronažnega varstva je skrb za zdravstveno stanje prebivalcev na določenem terenskem območju, med katere spadajo tudi starejši. Izvajajo preventivne obiske in zdravstveno vzgojno delujejo v lokalni skupnosti. V primeru zdravljenja obiskujejo starejše na podlagi delovnega naloga izbranega osebnega zdravnika, z namenom izvajanja postopkov in posegov zdravstvene nege pri starejši osebi v primeru, ko je prihod v zdravstveno ustanovo otežen oz. nemogoč, ko je starejši bolnik težko pokreten ali nepokreten.

Patronažna služba obiskuje starejše v okviru preventivnih obiskov, katere načrtujejo v dogovoru s posameznikom. Na podlagi ugotovljenih dejavnikov tveganja pri starejših se lahko dogovorijo za dodatne obiske. Vloga patronažne medicinske sestre je tudi promocija zdravega načina življenja, spodbujanje k skrbi za lastno zdravje, ugotavljanje potreb po dodatnih oblikah pomoči in po potrebi vključevanja ostalih služb (CSD, RK, lokalna skupnost, ipd.).

Starejša oseba (starejši od 65 let) ima pravico do dveh preventivnih obravnav na leto. Cilj je s preventivnim obiskom izboljšati kakovost življenja, ohraniti obstoječe zdravstveno stanje, promovirati zdravje, preprečevati bolezni, svetovati o zdravem načinu življenja in zgodnjem odkrivanju dejavnikov tveganja ter tako starejšim čim dlje omogočiti kakovostno in samostojno življenje v domačem okolju.

Na področju lokalnih skupnosti delujejo tudi posamezna društva, ki še dodatno skrbijo za promocijo zdravja, organizirajo različna predavanja in delavnice s področja zdravja, pravilne prehrane in rekreacije. V okviru tega na primer Društvo za osteoporozo opravlja ultrazvočne meritve mineralne kostne gostote in rizičnim skupinam svetuje nadaljnjo obravnavo v zdravstveni službi, Društvo diabetikov pa po želji izvaja meritve krvnega sladkorja.

3.9 PROGRAMI SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA STAREJŠIH

3.9.1 PROGRAM STAREJŠI ZA STAREJŠE IN DRUGE AKTIVNOSTI DRUŠTEV UPOKOJENCEV

Program Starejši za starejše, ki deluje vse dni v letu, je socialnovarstveni program solidarnosti in medsebojne pomoči starejših starejšim. Zasnovan je s ciljem, da bi starejši z organizirano pomočjo čim dlje samostojno živeli v domačem okolju in odložili odhod v domsko oskrbo. Izvajalci programa na lokalni ravni so prostovoljci društev upokojencev.

(Foto: Canva)

Bistvo programa je:

- organizirana pomoč in storitve, ki omogočajo starejšim, da ostajajo v domačem okolju,
- vključevanje v družbo,
- preprečevanje socialne izključenosti,
- preprečevanje osamljenosti.

Za več informacij se lahko obrnete na društvo upokojencev, ki deluje v vašem domačem okolju.

V okviru društev upokojencev potekajo tudi različne druge aktivnosti (kulturne, izobraževalne, socialne, športne idr.), kamor se starejši lahko vključujejo. Na lokalni ravni društva upokojencev uresničujejo svoje konkretne programe za potrebe upokojencev, kjer vsakdo lahko najde nekaj tudi zase.

3.9.2 PROGRAM STAREJŠIM NAPROTI – ZA BOLJŠI JUTRI

Program Starejšim naproti – za boljši jutri izvaja Center za socialno delo Pomurje, Enota Ljutomer. V okviru programa se izvajajo različne delavnice in tematska srečanja, na katerih se starejši ljudje družijo in pogovarjajo. Namen programa je povezovanje in ohranjanje socialnega stika z okolico. Trenutno se program izvaja v občinah Ljutomer, Veržej in Razkrižje.

3.9.3 PROGRAM MEDGENERACIJSKO SREDIŠČE TISA

Zavod VITICA, Gornja Radgona, so. p. izvaja program Medgeneracijsko središče TISA, v okviru katerega se izvajajo različne vsebine in aktivnosti z namenom krepitev socialne vključenosti, opolnomočenja, razvijanja različnih veščin ter zagotavljanja podpornega okolja za različne ciljne skupine. Aktivnosti so namenjene vsem generacijam, med drugim tudi starejšim.

Zainteresirani se lahko udeležijo različnih praktičnih, ustvarjalnih, izkustvenih, rekreacijskih in drugih delavnic ter predavanj, v zavodu pa se povezujejo tudi z drugimi deležniki v lokalnem okolju in širše, s čimer še dodatno obogatijo izvedene vsebine. V programu se kontinuirano izvaja tudi informiranje in svetovanje.

V okviru programa Medgeneracijsko središče TISA se je od 1.1.2017 dalje za obdobje petih let izvajal projekt Večgeneracijski center Pomurja (VGC Pomurja), ki je združeval moči štirih partnerskih organizacij, ki so vsaka v svojem delu regije izvajale aktivnosti.

3.9.4 MLADINSKI CENTER PRLEKIJE – POKRAJINSKI CENTER NVO

Na Spodnjem Kamenščaku v Občini Ljutomer deluje Mladinski center Prlekije, ki tudi za starejše nudi različne oblike družabništva. Mladinski center Prlekije izvaja različne

delavnice in predavanja, na katere so vabljeni predstavniki vseh generacij. Prav tako pa ponujajo tudi prevoze za opravljanje nujnih poti (k zdravniku, v trgovino...).

3.10 POGODBE IN DEDOVANJE

V priročniku so predstavljene nekatere možnosti, ki jih ureja naša zakonodaja. V vsakem primeru pa je pomembno, da se v konkretni situaciji posameznik obrne na strokovnjaka s pravnega področja, ki bo svetoval in tudi izpeljal postopek (praviloma je potrebno za vsako sklenjeno pogodbo izpeljati tudi postopek na finančnem uradu, včasih tudi na pristojni upravni enoti), za katerega se boste odločili in bo za vaš primer najboljši.

3.10.1 DARILNA POGODBA

Darilna pogodba je pogodba, s katero darovalec podari obdarjencu določeno premoženje, obdarjenec pa to premoženje sprejme. Prepustitev je neodplačna. Darilno pogodbo običajno sklenemo, ko želimo podariti nepremičnino. Ni pa je potrebno skleniti ob običajnih obdaritvah (za rojstni dan, božič, novo leto ipd.). Posebno pozornost je potrebno nameniti darilni pogodbi, kadar je predmet darila kmetijsko zemljišče. Zakonodajalec je v tem primeru predpisal poseben postopek in velja tudi zakonska omejitev, komu je mogoče kmetijsko zemljišče podariti.

Pomembno je vedeti tudi to, da darilna pogodba ne vsebuje obveznosti preživljanja, oskrbe, nege., kot je to pri nekaterih drugih pogodbah.

Darilno pogodbo je mogoče tudi preklicati, vendar le iz zakonsko predvidenih razlogov ali iz razlogov, ki jih stranki že z darilno pogodbo posebej določita. V primeru smrti darovalca lahko dediči zahtevajo razveljavitev darilne pogodbe. To se lahko zgodi v primeru, da v dedni masi ni dovolj premoženja, da bi bili nujni dediči poplačani. Nujni dediči lahko zahtevajo vračilo darila, ki je bilo dano zakonitemu dediču, vračilo darila danega drugim osebam pa samo v primeru, da je bilo dano v zadnjem letu darovalčevega življenja.

Notarski zapis ni potreben za darilno pogodbo, razen v primeru darilne pogodbe med zakoncema/izven zakonskima partnerjema.

3.10.2 IZROČILNA POGODBA

Izročilna pogodba je pogodba o izročitvi in razdelitvi premoženja in mora biti sklenjena v obliki notarskega zapisa, sicer je neveljavna. Od drugih predstavljenih pogodb se razlikuje predvsem po tem, da se lahko sklepa le med izročiteljem in njegovimi potomci in njihovimi potomci. Seveda je lahko stranka izročilne pogodbe tudi zapustnikov zakonec ali izven zakonski partner. Če zapustnikov zakonec v izročilni pogodbi ni upoštevan, ima še zmeraj pravico uveljavljati nujni delež iz zapuščine.

Pri izročilni pogodbi mora biti izpolnjen pogoj, da se morajo z izročilno pogodbo strinjati vsi, ki bi s tako pogodbo lahko pridobili določene koristi, torej vsi izročiteljevi potomci, ne glede na to ali pogodba vključuje le enega izmed njih ali vse.

Izročitelj lahko v izročilni pogodbi razpolaga le s svojim premoženjem, ki ga je imel ob trenutku nastanka izročilne pogodbe in ne s premoženjem, ki bi ga imel v trenutku svoje smrti. Prav tako pa lahko razpolaga s svojim celotnim premoženjem ali le z delom premoženja.

V izročilni pogodbi si oseba, ki izroča premoženje, lahko izbori pravico do dosmrtnega preživljanja zase in za zakonca ali zunajzakonskega partnerja.

3.10.3 POGODBA O PREUŽITKU

Pogodba o preužitku je pogodba, pri kateri preužitkar (lastnik) izroči in prepusti prevzemniku v last ter posest nepremičnine z vsemi pritiklinami, premičninami, zgradbami in pripadajočimi pravicami ter obveznostmi, prevzemnik pa se zaveže, da bo skrbel za preužitkarja. Ta skrb lahko zajema dosmrtno služnost stanovanja ter oskrbo, nego in pomoč v primeru bolezni in starostni onemoglosti.

Gre torej za pogodbo, ki je odplačne narave, prevzemnik namreč z obveznostmi do preužitkarja nekako »odplača« premoženje, ki ga dobi od njega. Premoženje ne gre v zapuščino po preužitkarju in njegovi dediči ne morejo iz tega premoženja zahtevati nujnega deleža.

Prevzemnik postane takoj lastnik premoženja in ne šele s smrtjo lastnika.

Tudi ta pogodba mora biti sklenjeni v obliki notarskega zapisa.

3.10.4 POGODBA O DOSMRTNEM PREŽIVLJANJU

Pogodba o dosmrtnem preživljanju je vsebinsko precej podobna pogodbi o preužitku, le da prevzemnik (preživljalec) postane lastnik premoženja šele po smrti preživljalca.

Pogodba o dosmrtnem preživljanju predstavlja dvostransko razmerje, pri čemer ena oseba skrbi za preživljanje starejše osebe in bo po smrti dobila neko nepremičnino. Tako gre pogodba o dosmrtnem preživljanju v smer fizične skrbi, kot so pomoč pri nakupih, pospravljanju, oblačenju, umivanju in po potrebi plačevanja določenih stroškov, kot so dom za ostarele in kaj drugega, če je potrebno.

Pogodba o dosmrtnem preživljanju velja za tvegano pogodbo, kar pomeni, da ne vemo, kdaj bo preživljana oseba umrla. Po sklenitvi pogodbe o dosmrtnem preživljanju lahko živi še dolgo ali pa zgolj leto ali dve. Torej nobena od strank ne ve, kako dolgo bo pogodba o dosmrtnem preživljanju trajala in kdaj bo prevzemnik postal lastnik premoženja.

3.10.5 ZAPUŠČINSKI POSTOPEK IN DEDOVANJE

Zapuščinski postopek je vezan na izgubo bližnje osebe, zato je lahko čustveno obremenjujoč za vse vpletene. Zato je pomembno zavedanje, da lahko že v času svojega življenja uredimo premoženje in poskrbimo, da se le-to razdeli v skladu z voljo zapustnika, lastnika premoženja. Vsak posameznik se lahko že za čas svojega življenja odloči, kako bo razdelil svoje premoženje oziroma kdo bo z njim razpolagal in se tako izogne tudi temu, da o delitvi premoženja odloča sodišče.

3.10.6 DEDOVANJE

Kadar premoženje zapustnika ni razdeljeno in urejeno v času življenja, po njegovi smrti nastopi dedovanje. Pravila dedovanja ureja Zakon o dedovanju. Dedovanje se rešuje na sodišču, ko v zapuščinskem postopku sodišče ugotovi, kdo so pokojnikovi dediči, katero premoženje sestavlja njegovo zapuščino in katere dele zapuščine prejmejo dediči in druge osebe.

Postopek se vodi po uradni dolžnosti po prejemu smrtovnice – to pomeni, da se začne tudi v primeru, če ga stranke ne predlagajo. Sodišče vodi ter zaključi postopek, tudi če se stranke ne odzivajo. Zaključi se praviloma z izdajo sklepa o dedovanju, v katerem je navedeno, kaj kdo deduje in kakšen je njegov dedni delež.

Zakon o dedovanju pozna zakonito in oporočno dedovanje (dedovanje na podlagi oporoke).

* Po zakonu

Ko zapustnik ni napravil oporoke, Zakon o dedovanju določa, kdo so zakoniti dediči in v kakšnih deležih dedujejo zapustnikovo premoženje. Zakoniti dediči so razvrščeni v tri dedne rede. Če obstajajo dediči v bližjem dednem redu, dediči v bolj oddaljenih dednih redih ne dedujejo.

V prvem dednem redu dedujejo zapustnikov zakonec in otroci. Če zapustnik ni imel otrok, se deduje v drugem dednem redu, kjer dedujejo zakonec in starši zapustnika (če njih ni, pa njihovi otroci, torej bratje in sestre zapustnika). Če ni zakonca in staršev, se deduje v tretjem dednem redu in dedujejo stari starši (če teh ni, pa njihovi otroci, torej strici in tete). Zunajzakonski partnerji so izenačeni z zakonskimi.

Če tudi starih staršev ni, zapuščina pripade državi. Zapuščina preide v last Republike Slovenije tudi, če zapustnik ni imel dedičev, ali če se vsi dediči odpovedo dedovanju.

Dediči, ki podedujejo premoženje, so odgovorni tudi za dolgove zapustnika, vendar le do višine vrednosti podedovanega premoženja.

* Na podlagi oporoke

Oporoka je izjava volje posameznika, s katero posameznik za časa svojega življenja razpolaga s premoženjem, ki ga ima ob trenutku pisanja, lahko pa razpolaga tudi s premoženjem, ki ga bo še imel ob smrti. Pomembno je vedeti, da oporoka v času življenja oporočitelja nima nobenega učinka in oporočitelj do svoje smrti s premoženjem še vedno lahko upravlja in razpolaga, kot želi. Oporoka je strogo osebna, kar pomeni, da njeno vsebino lahko določi zgolj in samo imetnik premoženja, ki je predmet oporoke, torej oporočitelj.

Najpogostejši sta lastnoročna oporoka in pisna oporoka pred pričami. Zakon o dedovanju pozna tudi institut sodne oporoke in notarske oporoke. Ni pomembno, v kateri obliki je oporoka zapisana, zelo pa je pomembno, da ima vse potrebne sestavine, kot jih zakon zahteva za posamezno oporoko.

Lastnoročno oporoko lahko napiše vsakdo, pri njej je pomembno, da je napisana z lastno roko (torej ne sme biti natisnjena), na koncu pa mora biti podpis. Zaželen je tudi datum oporoke, saj kasnejša oporoka razveljavlja prejšnjo. Pomembno je vedeti, da oporoka, napisana na pisalnem stroju ali na računalniku in natisnjena, ali oporoka, napisana s tujo roko, ne ustreza in je neveljavna.

Za pisno oporoko pred pričami ni pomembno, kdo jo sestavi in kako je napisana, pomembno pa je, da oporočitelj listino, ki jo je napravil nekdo drug, lastnoročno podpiše v navzočnosti dveh prič in hkrati izjavi, da je to njegova oporoka in se prič podpišeta na sami oporoki.

Oporočitelj lahko oporoko tudi kadarkoli prekliče deloma ali v celoti, lahko jo tudi spremeni, dopolni, ali pa celo zavestno uniči. Oporoko se lahko prekliče z izjavo, dano v katerikoli obliki, v kateri se po zakonu lahko napravi oporoka. Oporoka se lahko prekliče tudi tako, da oporočitelj sestavi novo oporoko, v kateri prekliče staro.

* Nujni delež

Nujni delež omogoča nujnim dedičem, da dedujejo po zapustniku, kljub temu, da je zapustnik svoje premoženje podaril, ali ga zapustil v oporoki drugim dedičem.

Zakon določa, kolikšen nujni delež pripada posameznemu zakonitemu dediču. Nujni dediči so zapustnikov zakonec in otroci zapustnika, bratje ter sestre zapustnika pa izjemoma.

Pomembno je tudi, da je višina nujnega deleža nižja od zakonitega dednega deleža. Potomci in zakonec lahko zahtevajo polovico zakonitega dednega deleža. Starši lahko zahtevajo tretjino zakonitega dednega deleža. Stari starši ter bratje in sestre (če so starši pokojni) pa lahko zahtevajo tretjino zakonitega dednega deleža, vendar le, če so nezmožni za delo in nimajo sredstev za preživljanje.

* Odpoved dedovanju

Dedovanju pa se je mogoče odpovedati. Praviloma se šteje, da dedič dediščino sprejema, razen če da izrecno izjavo, da se dediščini odpoveduje.

Dediščini se dedič lahko odpove zgolj v svojem imenu, lahko pa tudi v imenu svojih potomcev. Prav tako lahko dedič svojo dediščino prenese na drugega dediča, torej se ji odpove v korist drugega dediča, in v tem primeru ta dobi svoj ter še delež, prejet od drugega dediča.

Odpoved dediščini je smiselna tedaj, ko dolgovi (nesporno) presegajo vrednost zapuščine.

Prav tako se je mogoče odpovedati dedovanju že vnaprej. Gre za izjavo dediča, da se odpoveduje neuvedenemu dedovanju, torej vnaprej. Ta izjava je nepreklicna in se je ne da spremeniti. Običajno bodo to primeri, ko bo zapustnik že za časa življenja želel urediti svojo zapuščino in svoje premoženje. Tako lahko posamezne dediče izplača ali jim nekaj dodeli za časa življenja, oni pa se odpovedo dedovanju po njegovi smrti.

Nasvet: Da bi se svojci umrlega izognili težkim situacijam ob sklicani zapuščinski obravnavi, predvsem v situacijah, ko ne dobijo tega, kar so pričakovali ali obratno, da je dedičev veliko, zapuščine, ki ostane pa ni oziroma je obremenjena s hipoteko, je pomembno, da so premoženjsko pravna vprašanja v družini delovna tema, o kateri se družina pogovori, sporazume in dogovori v času zapustnikovega življenja. S tem lahko zapustnik vpliva na razdelitev premoženja po njegovi smrti, pri čemer lahko tudi zmanjša ali vsaj omili potencialne spore med dediči oziroma potomci. Hkrati pa si lahko z določenimi vrstami pogodb zagotovi tudi pomoč za lažje preživljanje svoje starosti.

Univerzalnega recepta, kaj narediti, katero pogodbo skleniti, kakšno oporoko pripraviti žal ni. Situacija je pri vsakem posamezniku drugačna, zato je za lažje odločanje smiselno poiskati pravno pomoč, kjer so na voljo strokovnjaki iz tega področja, ki vedo pravilno svetovati in voditi skozi cel postopek ureditve in delitve vašega premoženja.

3.11 BREZPLAČNA PRAVNA POMOČ

Brezplačna pravna pomoč predstavlja uresničevanje pravice do sodnega varstva, upoštevajoč socialni položaj osebe, ki brez škode za svoje preživljanje in preživljanje svoje družine te pravice ne bi mogla uresničevati.

Do brezplačne pravne pomoči so upravičene osebe, katerih mesečni dohodek oziroma povprečni mesečni dohodek na člana družine ne presega 2-kratnika osnovnega zneska minimalnega dohodka. V tem primeru so lahko upravičeni do celotnega ali delnega pokritja stroškov za pravno pomoč in oprostitve plačila stroškov sodnega postopka.

Najpogosteje se brezplačna pravna pomoč dodeli za pravno svetovanje pri odvetniku, zastopanje po odvetniku pred sodiščem, kot oprostitve plačila stroškov postopka (npr. plačilo predujma za izvedenca ali plačilo izvršitelja) ali stroškov, ki nastanejo ob sklenitvi izvensodne poravnave.

Pogoji za pridobitev:

- mesečni dohodek oziroma dohodek na člana vaše družine ne sme presegati minimalnega dohodka.
- Premoženje osebe oziroma premoženje družine ne sme presegati določenega zneska - 20.250,72 EUR.
- Druge okoliščine.

Sodišče bo preverilo zadevo oziroma možnosti za uspeh v postopku. Predvsem velja, da mora biti zahteva smiselna (zadeva ni očitno nerazumna) oz. mora biti vsaj verjetno, da bo prosilec z zahtevo uspel.

Prošnjo za brezplačno pravno pomoč se lahko vloži le v pisni obliki. Za pridobitev brezplačne pravne pomoči se izpolni **obrazec - prošnja za dodelitev brezplačne pravne pomoči in Obrazec BPP št. 1- družinski član.**

Dodati mu je potrebno priloge (listine v zvezi z zadevo, za katero vlagate BPP). Vse skupaj je potrebno poslati po pošti na naslov sodišča ali oddati osebno na vložišču okrožnega, delovnega (in socialnega) ali upravnega sodišča, vsak delavnik med 8.00 in 16.00.

* Izbira odvetnika

Preden je vložena prošnja za pridobitev brezplačne pravne pomoči, si lahko oseba sama izbere odvetnika. Pri njem je potrebno preveriti, ali izvaja brezplačno pravno pomoč (ali BPP). Če vlagatelj ne izbere odvetnika sam, ga določi služba po abecednem redu s seznama odvetnikov, ki izvajajo BPP.

Seznam odvetnikov, ki izvajajo BPP, pridobite na spletni strani Odvetniške zbornice Slovenije, v rubriki Zbori, med podatki o zboru za posamezno območje.

* Stroški

Stroškov, ki so nastali pred dnevom vložitve in na dan vložitve prošnje, BPP ne krije. Je pa potrebno brezplačno pravno pomoč kdaj tudi vrniti.

* Kdaj je potrebno BPP vrniti?

Brezplačno pravno pomoč je potrebno vrniti, v primeru, da je vlagatelj v postopku uspel in prejel premoženje - včasih pa tudi, če ni uspel in ni prejel premoženja, vendar se je njegov materialni položaj po enem letu od pravnomočno zaključenega postopka toliko izboljšal, da ne bi več izpolnjevali materialnih kriterijev za dodelitev.

* Plačilo sodne takse

Če je vlagatelju dodeljena brezplačna pravna pomoč, je lahko upravičen do oprostitve plačila celotne sodne takse. To mora predlagati sodišču, ki vodi postopek, ko dobi prvi nalog za plačilo sodne takse (ali že prej). Predlogu za oprostitev takse je potrebno predložiti odločbo o dodelitvi brezplačne pravne pomoči.

Plačila sodne takse je oseba lahko oproščena tudi, če ni vložila prošnje za brezplačno pravno pomoč – v tem primeru mora hkrati s predlogom za oprostitev sodne takse izpolniti še obrazec, na podlagi katerega sodišče ugotavlja njeno materialno stanje.

Nasvet: Posameznik, ki mu je dodeljena brezplačna pravna pomoč, naj bo pozoren, da mu odvetnik za storitve, določene z odločbo o dodelitvi BPP, ne izstavi računa, saj je plačan iz proračuna Republike Slovenije.

(Foto: Pexels)

3.11.1 STARANJE KOT DRUŽINSKI PROJEKT

Večina družin se ne pripravlja na starost oz. na življenje s svojim starejšim družinskim članom, temveč v to situacijo preprosto zdrsne. Zato je pomembno, da postane staranje v družini nujna družinska tema, ki omogoča družini, da se njeni člani sporazumejo in dogovorijo, na kak način bodo poskrbeli za svojega starejšega družinskega člana, če bo oskrbo potreboval.

Otroci ostanejo vse življenje povezani s svojimi starši. Poslani so v samostojnost, vendar s poslanstvom, ki ga morajo opraviti za starše, kar pomeni da morajo oditi in hkrati ostati. Vezi vsebujejo hvaležnost, ljubezen, občutke krivde in sramu, krivice in odpuščanja, zaveze in zavrnitve. Družina potrebuje dialog, ki omogoča družinskim članom, da se bolje spoznajo in da bolje razumejo svojega starejšega družinskega člana z vso njegovo preteklostjo in sedanostjo ter njegove želje za prihodnost. Zato mu morajo omogočiti, da preda svojo življenjsko zgodbo, v kateri spregovori o svojem življenju, o ljudeh, ki jih je poznal in svetu, v katerem je živel. Pogosto star človek postane v družini »nem« čeprev ima veliko povedati o staranju in dragocenem daru življenja. Družina ocenjuje, da ga dobro pozna, da pravzaprav o njem že vse ve in ni potrebe, da ga posluša. To se ne sme zgoditi, saj ima prav družina in njene generacije pomembno vlogo pri izkazovanju spoštovanja do svojega starejšega družinskega člana s poslušanjem in učenjem od njega. Na ta način starejši družinski član ostane vključen in aktiven, člani družine pa imajo priložnost za večjo medsebojno povezanost in sodelovanje.

Vsaka družina potrebuje spravo, pomembno je, da se člani družine nehajo boriti, da bi spremenili ali maščevali preteklost, temveč sprejmejo sedanost z vsem, kar jim nalaga življenje. Družine otrok so pogosto obremenjene s skrbjo za lastne otroke in tudi vnuke, srečujejo se s finančnimi obremenitvami, z lastnimi zdravstvenimi težavami, zato je prevzem skrbi za svojega starejšega družinskega člana, ki te oskrbe sam več ne zmore, pomembna družinska tema, ki vključuje vse družinske člane. Potreben je dogovor med družinskimi člani, kdo vse in na kak način bo prevzemal oskrbo za svojega starša, prav tako pa je pomembno, da družina pozna pravice in storitve, ki so na voljo v okolju, da lažje organizira oskrbo v domačem okolju. Za soustvarjanje dogovora v družini o oskrbi svojega starejšega družinskega člana je pomembno, da je tudi on udeležen v teh dogovorih, da ima možnost izraziti svoje želje in potrebe. Dogovor mora biti soustvarjen tako, da bodo v njem sodelovali člani vseh generacij, ki bodo svojemu starejšemu družinskemu članu zagotavljali njegove pravice, spoštovanje in dostojanstvo ter kakovostno starost. Kakovostno življenje v starosti pomeni soodločanje starejšega družinskega člana in nadzor nad lastnim življenjem, čim večjo aktivnost v skrbi zase ter pomoč in podporo družine, da bi to bilo mogoče.

Kljub vse boljši ponudbi oskrbe v domovih za starejše ostaja temeljna potreba starejših po bivanju in oskrbi v domačem okolju. Bivanje v domačem okolju je tudi ena od bistvenih komponent kakovostne starosti, saj se ohranja posameznikova avtonomija in zasebnost. Starejša oseba se v svojem domačem okolju najbolj znajde, ve, kje je kaj in je zato pogosto občutljiva za spremembe in prilagajanje novemu okolju. Življenje v instituciji je lahko zelo kakovostno, vendar nihče ne more docela nadomestiti družinskih vezi. Pri tem pa so pomembna tudi prepričanja starejše osebe o tem, kje in na kak način želi preživljati svojo starost. Zato je naloga družbe, da ustvari čim boljše pogoje, da bodo starejši lahko uresničevali svojo vizijo bivanja v skupnosti. Pri tem je

pomemben razvoj različnih oblik podpore in pomoči za starejše osebe v njihovem domačem okolju in krepitev medgeneracijske solidarnosti in sožitja.

Pogosta vprašanja, ki si jih zastavi družina s starejšim družinskim članom so, kako lahko zagotovijo in koliko časa lahko zagotovijo svojemu ostarelemu staršu življenje v njegovem lastnem domu ter kakšne institucije oz. oblike podpore in pomoči od zunaj imajo pri tem na voljo. Pri tem je pomembno, da otroci ostanejo udeleženi pri oskrbi in da so zunanji izvajalci pomembna podpora pri oskrbi njihovega družinskega člana. Ko družina išče pomoč, ker sama ne more več skrbeti za svojega družinskega člana, naj bo to pomoč, v kateri je sama udeležena in za katero sprejme del odgovornosti.

Za kakovostno življenje in oskrbo starejšega družinskega člana znotraj družine je nujno tudi ohranjanje generacijskih razlik. Starajoči se starši ne smejo postati odvisni od svojih otrok, tudi tisti starši, ki so nemočni in potrebni pomoči. Družina mora razločiti odvisnost staršev od otrok od pomoči, pri kateri družina ravna s starši, kot da so otroci. Zato je pomembno, da otroci zavestno ohranjajo generacijske razlike in s tem spoštovanje in dostojanstvo do svojih staršev. Pomembno je tudi zavezništvo med partnerjema, ki prevzemata skrb za enega od njunih staršev, kar pomeni da si sin in snaha ali hči in zet delita skrb za ostarelega starša. Enako je pomembno zavezništvo med otroci, če skrb za starša prevzame eden od otrok samoiniciativno ali na podlagi pogodbe, oporoke ali drugega pravnega akta. Drugi otroci so dolžni sodelovati in pomagati pri oskrbi. Če zavezništva ni, se en partner ali eden od otrok žrtvuje v skrb za starša, s tem pa se izgubi zavezništvo in podpora med partnerjema in tudi drugimi družinskimi člani. Pogosto temu sledi nezadovoljstvo in slabi odnosi med družinskimi člani, kar neugodno vpliva na počutje njihovega starša in lahko privede do vse večjih stisk in težav pri njem. Odnosi se lahko poslabšajo do te mere, da se nad osebo, ki staršu nudi oskrbo, izvaja nadzor in psihični pritiski, kar lahko pripelje tudi do različnih oblik nasilja nad njim, posledično pa tudi do nasilja nad njihovim starejšim družinskim članom, ki je najšibkejši član družine in v odvisnem položaju in lahko zgolj nemo spremlja konfliktno družinsko dogajanje povezano z njegovo oskrbo.

Vsaka družina se spoprijema s staranjem in starostjo in vsaka opravi to na svoj edinstven način, vendar potrebuje postanek, da bi zmogla več razvidnosti in ozaveščenosti o željah in potrebah svojega starejšega družinskega člana, lastnih virov in drugačno odgovornost. Postanek je v prenesenem pomenu namenjen tudi temu, da bi se družinski člani razgledali in sestavljanko svojega življenja dopolnili, spremenili ... Lahko uporabijo že zavržene kose, lahko odkrijejo in dodajajo nove. Prispodoba spodbuja in opogumlja vse generacije v družini za postanek v sedanjosti, da bi bilo staranje skupen družinski projekt.

(Foto: Canva)

4 ZAKLJUČEK

Pod okriljem različnih organizacij si za dobrobit starejših prizadeva veliko predanih in usposobljenih oseb. Za širši stik in vpogled v delo s starejšimi na področju UE Ljutomer in UE Gornja Radgona smo v okviru operacije »VITAL&STAR« izvedli dva posveta s strokovnimi delavci in sodelavci. Po izmenjavi izkušenj, dobrih praks in predstavitvi programov za starejše, smo si zastavili nekaj smernic, ki bodo pripomogle k še boljšemu in učinkovitejšemu delu s starejšimi.

Smernice za naprej:

- organizacija delavnic in predavanj za bolj kakovostne odnose v družini s starejšim družinskim članom,
- organizacija delavnic in predavanj na temo umiranja, smrti in žalovanja,
- organizacija predavanj iz področja dedovanja in drugih pravnih zadev,
- organizacija podpore za prostovoljstvo: ozaveščanje, izobraževanje,
- spodbujanje socialnih programov za starejše za večjo socialno vključenost in druge oblike pomoči ter podpore,
- organizacija strokovnih posvetov organizacij in posameznikov, kateri delajo na področju skrbi za starejše v posamezni UE,
- organizacija različnih aktivnosti za preseganje stereotipov o starosti in stigmatizacije starejših oseb.

ANKETA

Partnerske organizacije operacije »VITAL&STAR« imamo različne izkušnje pri delu s starejšimi, kot imamo tudi različen vpogled v njihove potrebe. Da bi svoje uvide preverili in prišli do novih, smo izvedli anketo pri starejših.

Anketo smo oblikovali kot poglobljen pogovor, ki anketiranemu omogoči širši vpogled v svoje življenje, nam pa daje smernice za raziskovanje tega področja tudi v prihodnje.

Vabimo vas, da si rezultate ankete pogledate na spletnem naslovu:

www.shorturl.at/nouT2.

VIRI IN LITERATURA

1. Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). *Socialno delo z družino*, 45(3/5): 111–118. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
2. Čačinovič Vogrinčič, G. in Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
3. Robnik, M. et al. (2017). Izzivi staranja po mnenju deležnikov v posameznih slovenskih regijah. *Javno zdravje*, 1(1): 23–33.
4. Šircelj, M. (2009). Staranje prebivalstva v Sloveniji. V V. Hlebec (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb* (str. 15–44). Maribor: Aristej.

ELEKTRONSKI VIRI

1. Brezplačna pravna pomoč | Na sodišču (nasodiscu.si).
2. Demenca | GOV.SI.
3. <https://www.pogreb-ni-tabu.si/2015/03/ni-zivljenja-brez-smrti/>.
4. <https://edemenca.si/komunikacija-z-osebo-z-demenco/>.
5. Pravilnik o pogojih in postopku za uveljavljanje pravice do izbire družinskega pomočnika (pisrs.si).
6. Pravilnik o postopkih pri uveljavljanju pravice do institucionalnega varstva (pisrs.si).
7. Pravilnik o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev (pisrs.si).
8. Skrbništvo za odrasle | Na sodišču (nasodiscu.si).
9. Starejši za starejše: Pomoč v domačem okolju - MojaLeta.si.
10. SURS, <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17>.
11. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND) (pisrs.si)
12. Zakon o socialnem varstvu (ZSV) (pisrs.si)
13. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS) (pisrs.si)

Priročnik je nastal v okviru operacije VITALna in z naravo povezana STARost!, ki jo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR).

Partnerji operacije: Občina Veržej (vodilni partner), Zavod za pomoč družini na domu VITICA, Gornja Radgona, so. p., Mikrokozmos, permakulturno načrtovanje in udejanjanje, Tomislav Gjerkeš s. p., Raziskovalno izobraževalno središče Dvorec Rakičan.

Leto izdaje priročnika: 2023

